

Tigbɛmɔnmɔnt tà
Mark
 kele' tù nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Mark ɲa yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u cii' Yesu ya gber Pier nin Pɔl saan nɛ, kime u tien' bi'saan ki wuɔke'. U kele' kugbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ ya biba ɲa yé Sufmɛ. Wa kele' ku'ni bi maa' Yesu ma bo, ka kele' Yesu len' tigber tà nnɔ mɔ nì fɔke, ama u tùɔre' ki kele' Yesu sɔnsɔn' itùon yà nin u tien' miyɔkm ya bont tà kɛ, ki wuɔn' Yesu buu' biwiɛnb nin wɔn nin Sufmɛ ya cienb finfinde' ma bo nɛ.

Mark cin' u'gbɔnku ma nnɔ, u wuɔn' ki ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ (1:1), ki tì tonde' nin wɔn Yesu, Uwien ya Bijɛ ya kuum udɔpɔnpɔn bo ya gber (15:39).

Bi li fre kí gbiire Mark ya gbɔnku ibɔk ile. Libɔkkpiekl cinh liyul 1:1 kí tì baa iyul 8:26 nɛ libɔkliel cinh iyul 8:27 kí tì baa 16:20. Kugbɔnku kuu ya bɔkkpiekl ni (1:1–8:26), Yesu buu' biwiɛnb, ki ɲɔre' isɛnpol binib saan, ki wɔkn' binib Uwien ya gber. Ama wa yíe binib n̄ bende u yé udaan wà nɛ ka toh binib mɔ n̄ tɔke u yé udaan wà. Kugbɔnku kuu ya bɔkliel ni (8:27–16:20), Mark yíe wɔ n̄ wuɔn binib kí ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ. U yé Uwien ya Bijɛ ma nnɔ, nɛ cèrè' u teh miyɔkm ya bont.

Imɔn, Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ, ama u tuo' ki tien' u'ba unisaal ki tuo' Uwien ya ñɔbu bó, ki jin' ijend ki tì kpo' udɔpɔnpɔn bo.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm ya gber
 (Matie 3:1-12; Luk 3:1-18; San 1:19-28)*

¹ *Uwien ya Bijε *Yesu Kristo ya gbεmɔnmɔnt ya cinm.
² Tù cin' ten *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi là kele' ma u'gbɔnku ni ki ye:

«Liike, n li sɔn n'tond wɔ́ n' liere ηε,
 kí lá tùɔre a'sen.

³ Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:
 «Tùɔre mɛn Yonbdaan ya sɛn,
 kí cubn u'sengbenmu kí de wɔ.» »

⁴ Nnɔ nε San wà siih binib Uwien ya ñunm baa' ki te kupenpelku ni, ki kpaandeh ki teh: «Lèbre mɛn ni'tetem, n' s'ii nε Uwien ya ñunm ηɔ Uwien n' fère nε ni'biere.» ⁵ Nε Sude ya tinfɛnm yaab kε nin Yerusalem yaab kε bàareh u'saan ki kpiireh bi'biere, nε u siih bε Uwien ya ñunm Sudeɛn ya kpenl ni.

⁶ San là guo liliɛrɛ là nnɔ bi taa' ñɔkma ya kobr nε ki lòn' lè. U là gbin kugbɔnku ya ningbenl nε u'ciɛk ni. U là jinh inacu nin tisiir nε. ⁷ U là tɔkeh linigol nnɔ ki teh: «Uba li paan n'puoli bó ní ki ηmɔbe mituɔm ki cɛn' nni. Ma kpe n' b'ùn kí lore u'taceningben. ⁸ Min taa' miñunm nε ki s'ii' nε Uwien ya ñunm. Wɔn nε lá li cère *Mifuoñaanm n' jiiire ní ni'bo.»

San s'ii' Yesu Uwien ya ñunm

(Matie 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Tɔ, i ya dɛn nε *Yesu ñɛn' Nasaret, udu wà te Galile ya tinfɛnm ni nnɔ ki baa' San saan. Nε San s'ii' wɔ Uwien ya ñunm Sudeɛn ya kpenl ni. ¹⁰ *Yesu ñɛh miñunm ni uyo wà nnɔ nε ki laa' kutaaku kere', ki laa' *Mifuoñaanm jiih ní ki naan unɛnjel, kí lá kèlè' u'bo. ¹¹ Nε unieke uba ñɛn' paaki bó ní ki ye: «Sin, a yé n'bijε nε, n yíε ηε nε n'yenm songe a'bo.»

Satan biike' Yesu

¹² I ya tàan bo, ne *Mifuoñaanm taa' *Yesu ki jon' kupenpelku ni. ¹³ U là tien' len iwien pinan ne, ne *Satan bikreh wə. U te nin kumuəku ni ya went ne, ne Uwien ya tondb toreh wə.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni

¹⁴ Tə, nì tete ne bi lá cuo' San ki pekn'. Ni ya puoli bó ne *Yesu jon' Galile ki tì kpaandeh Uwien ya gbemənmənt, ¹⁵ ki teh: «Uyo baa'-a! Uwien ya bel nekn' ní ɲə. Lèbre men ni'tetem, kí teke tigbemənmənt kí ji.»

Yesu yin' bijenbeb binan be ń paan u'bo

(Matie 4:18-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁶ *Yesu cuonh ki kpàakeh Galile ya ñuncienm, ne ki laa' Simən nin u'ninje Andre te ki wienh bubebu. Bi là yé bijenbeb ne. ¹⁷ Ne u təkə' be ki ye: «Paan men n'bo ní, ɲə ń cèrè ní li taakeh binib ki dienh nni.» ¹⁸ Bi dāan' bi'bāan i ya tàan bo, ne ki paan' u'bo.

¹⁹ U jende' waamu ki pukn', ne ki tí laa' Sebede ya bijieb Saak nin u'ninje San te bi'ñerbu ni, ki tūoreh bi'bāan.

²⁰ *Yesu yin' be i ya tàan bo ne bi dāan' bi'baa Sebede nin u'tonsənb buñerbu nnə ni, ki paan' u'bo.

Yesu ɲəre' usenpol uje uba saan

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu nin u'panpaankaab tì baa' Kapernawum ya du ni. *Saba ya daali ne *Yesu kən' bi'taanl ya duku ni, ki wəknh binib Uwien ya gber. ²² Nì cuo' binib bà cengeh u'bó nnə miyək m cəen, kime wa wəknh be ten *Yiko ya wənwəknb wəknh ma bo, u wəknh be ten unil wà du u wəknh nà bo ne.

²³ Uje uba mə là te *Sufmbe ya taanl ya duku nnə ni usenpol ɲaake wə, ne u wuure' ²⁴ ki ye: «Nasaret ya Yesu, tinbi nin sin tu le ne? A baa' á lá boln te ne-εε? N ben a yé udaan wà. A yé Uwien ya Niñaan ne.» ²⁵ Ne *Yesu tien' u'bo ki ye: «ŋmile, kí siere uje wuə saan.» ²⁶ Ne usenpol

nnɔ ñɔnñɔnge' uje nnɔ nin ufaa, ki wuure' ki gbien', ne ki siere' u'saan. ²⁷ Ne nì cuo' bi'ke miyɔkm cɛn. Nen saan ne bi niireh tɔb ki teh: «Nì yé be sɔ? U wɔknh miwɔknfɛnm ne ki du mi'bo-a, ki wɔbndeh isenpol mɔnɔn ì tuonh u'ñɔbu bó-a!» ²⁸ Nen bo ne *Yesu ya yel kpére' Galile ya tinfɛnm ni ni'ke saan.

*Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol
(Matie 8:14-17; Luk 4:38-41)*

²⁹ *Yesu nin bà pe u'bo nnɔ ñɛn' litaanl ya duku nnɔ ni, ne ki jon' Simɔn nin Andre den. Saak nin San mɔ pìere' be. ³⁰ Tɔ, Simɔn ya cɔbnaa dɔ ki bun, u'gbenent ton. Ne bi pɔk ki tɔke' *Yesu ki ye u bun, ³¹ ne u baa' u'saan ki cuo' u'nuɔ ki fin' wɔ. U'gbenent sɔnge' ne u cènde' be.

³² Ni'daali ya tajuɔku uwien lu' ma nnɔ, ne bi tukeh bà bun iwien ke ya bol nin isenpol ñaake bà nnɔ ke ya bol ki bàareh *Yesu saan. ³³ Udu nnɔ ya nib ke là taan' Simɔn nin Andre den ne bunañɔbu saan. ³⁴ Ne *Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol bi yebe, ki ñɔre' isenpol binib saan ì yebe ka cèreh ì lienh, kime ì ben wɔ.

*Yesu tɔke' binib Uwien ya gber Galile ya tinfɛnm ni
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Utɛnɔfaa ne *Yesu fii' nì bìike ki ñɛn' ki jon' nib ña te nà saan ki tì kàareh. ³⁶ Ne Simɔn nin u'tɔntɔknlieb mɔ fii' ki ñɛn', ki nuunh wɔ, ³⁷ bi tì laa' wɔ ma nnɔ, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Binib ke nuunh ñe ne.» ³⁸ Ne u tɔke' be ki ye: «Tí jo men nitɔnn bó, itengbaan yà te kɔnkɔnm nnɔ ni ñɔ ní tì tɔke Uwien ya gber ni'mɔ bó. Kime nen bo ne n baa'.» ³⁹ Ne ki taa' be ki jon' Galile ya tinfɛnm ke ni, ki tì kɔh Sufmbe ya táan ya dur ni, ki kpaandeh Uwien ya gber, ki ñuɔh isenpol binib saan.

*Yesu cère' ujend uba lùore'
(Matie 8:1-4; Luk 5:12-16)*

⁴⁰ Ujend uba baa' *Yesu saan, ne ki gbaan' u'nintuoli, ki gbáan' wə ki ye: «A yíe la, a li fre kí cère n' lùore.» ⁴¹ Yesu muə' wə micεεckm cεen, ne ki tende' u'nuə, ki mε' wə, ki təkε' wə ki ye: «N yíe, lùore.» ⁴² I ya tään bo ne lijendl nno pək ki gben' ne u lùore'. ⁴³ Nen saan ne *Yesu təkε' wə ki ye wə n' li joh, ne ki kpekpe' u'bo, ⁴⁴ ki ye: «Liike a'yul bo ki la təkε nil, ama jo tí tì le utətuərke, kí tien milùorm ya tuərl ten Moyis là ye be n' li teh ma bo. Nen ne li wuən kí ye a lùore'.» ⁴⁵ Ama uje nno bure' ma nno, u tì kpaandeh tigber nno ni'ke saan ne. U tien' nno ma nno, ne *Yesu ŋa ji li fre kí kə du uba ni, ka bəle'. U là juonh idugbaan ne nib ŋa te nà saan. Ne binib ñeh ni'ke bó ki bàareh u'saan.

2

Uje uba ya tään nin u'nuə faan' Yesu cère' u faake'
(Matie 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Iwenkàanke gēbre', ne *Yesu liebe' ki jon' Kapernawum ya du bó. Binib cii' u te u càan' iden yà nno ni, ² ne linigol taan' ni'saan ki yebe haali fεnm ŋa ji tì te nañəbu ni mənən. Ne u təkεh be Uwien ya gber. ³ Tə, binib biba tuke' uje uba u'tään nin u'nuə ke faan' ki baa' Yesu saan. Binib binan ne là tuke' wə. ⁴ Linigol nno bo ba n' fre kí taa wə kí nēnde *Yesu ma nno, ne ki don' u te kudulekaaku kùa ni nno ya paaki, ki cube' libònl u se nà saan nno, ne ki taa' uje nno ki kuən' ki yekn' nin linagenl nno ki ble' *Yesu ya nun bó. ⁵ *Yesu laa' bi teke' wə ki jin' ma nno, ne u təkε' uje nno ki ye: «N'buke, n fère' ŋε a'biere ŋə.»

⁶ *Yiko ya wənwəknb biba ke ni'saan ki maaleh bi'fèl ni ki teh: ⁷ «Be tien' uje wuə lienh nə nno? U sukreh Uwien ne. Uwien baba ŋa ñí la, ŋme li fre kí fère binib bi'biere?» ⁸ *Yesu pək ki bende' u'yenm ni bi maaleh ma bo ne ki niire' be ki ye: «Be tien' ni maaleh nə nno ni'yenm ni? ⁹ Ni

le ba faa? N tãke uje wuɔ kí ye n fère' wɔ u'biere ne faa bii wɔ n fii kí yuure u'nagenl kí li cuonh ne faa? ¹⁰ Nen bo, n li wuɔn ne kí ye Unil ya Bijɛ ɣmɔbe mituɔm uɣendun wuu ni wɔ n fère binib bi'biere.» Ne ki tãke' uje wà ya nuɔ nin u'taan faan' nnɔ ki ye: ¹¹ «N lienh sin ne, fii kí yuure a'nagenl, kí li kunh.»

¹² I ya taan bo ne u fii' ki yuure' u'nagenl ki ñen' saali bi'ke ya nun bó. Ni cuo' bi'ke miyɔkm cɛen ne bi pèkeh Uwien ki teh: «Ti fii' ma, ta laan laa' nie ya bonn ya tunbu.»

Yesu yin' Lefi wɔ n paan u'bo

(Matie 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ *Yesu liɛbe' ki jon' Galile ya ñunciɛnm ya gbaal, ne binib ligol bàareh u'saan, u tãkeh be Uwien ya gber. ¹⁴ U joh ma nnɔ ne ki laa' ulenpotekl uba ke lenpotekbùol, bi yih wɔ Lefi u yé Alfe ya bijɛ. Ne *Yesu tãke' wɔ ki ye: «Paan n'bo ní.» Ne u fii' ki paan' u'bo.

¹⁵ Ni ya puoli bó ne *Yesu te Lefi den ki jinh tijier. Bilenpotekb ligol nin bibierdenb mɔ là ke wɔn nin u'panpaankaab saan ki jinh tijier, kime bi là paakeh u'bo ki yebe. ¹⁶ *Yiko ya wɔnwɔknb biba, bà yé *Farisienmbe nnɔ laa' *Yesu nin bilenpotekb nin bibierdenb te ki jinh tijier ma nnɔ ne bi niire' u'panpaankaab ki ye: «Be tien' u te ki jinh nin bilenpotekb nin bibierdenb-i?»

¹⁷ *Yesu cii' bi len' ma bo, ne ki tãke' be ki ye: «Binib bà ɣmɔbe laanfɛ ɣa nuunh dɔktie, bà bun ne nuunh dɔktie. Ma baa' n yin nimɔnb, n baa' n yin bibierdenb ne.»

Uñɔlɔle ya gber

(Matie 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Uyo uba ne San ya panpaankaab nin *Farisienmbe là lùo buñɔbu, ne binib biba baa' ki lá niire' *Yesu ki ye: «Be tien' San ya panpaankaab nin *Farisienmbe yaab lùoh

buñɔbu a'yaab ben ŋa lùoh?» ¹⁹ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Binib bà bi yin' bɛ upiikuɔn li fre kí lòle buñɔbu uyo wà piice laan te bi'saan-ii? Piice laan te bi'saan la, ba í fre kí lòle ñɔbu. ²⁰ Ama uyo uba we ní bɛ í ñen piice nnɔ bi'saan ufaa. U ya yo nɛ bi li lòle buñɔbu.» ²¹ Nɛ ki tí ye: «Uba ŋa í taa kpɛlɛfɛnku ya jenl kí lekɔ liliɛrkpaal. U tien' nnɔ la, kukpɛlɛfɛnku ya jenl nnɔ li kere liliɛrkpaal nnɔ nɛ libònl nnɔ í yɛbre kí pukɔ. ²² Uba mɔ ŋa í taa midaam mà ŋa laan muɔ' ki ben' kí piɛke iyɔkpaan ni. U tien' nnɔ la, midaam nnɔ li kpɛn iyɔl nnɔ, kí wule kí ñende nɛ iyɔl nnɔ mɔ í saa. Bi piɛkeh midaam mà ŋa laan muɔ' ki ben' iyɔfɛn ni nɛ.»

Saba ya daali ya gɛr

(Matie 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ *Saba uba ya daali nɛ *Yesu nin u'panpaankaab gɛbreh ikpàan iba ni. Bi cuonh ki joh ma nnɔ nɛ u'panpaankaab coh ijifen* ki cienh. ²⁴ Nɛ *Farisienmbɛ niire' *Yesu ki ye: «Bɛ tien' a'panpaankaab teh yiko kùɔn' nà *Saba ya daali?» ²⁵ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Na laan kaan' *Dafid là tien' ma bo nɛ-ɛɛ? Wɔn nin u'nib ŋa là ŋmɔbe jier ma mikònm cuo' bɛ nnɔ ²⁶ u kɔn' Uwien ya ninbonl ni, uyo wà Abiyatar là yé bitɔtuɔrcienb ya cien nnɔ, ki taa' kpɔnɔ wà bi taa' ki de' Uwien nnɔ ki ŋmɔn', nɛ ki de' wɔn nin bà tɔke nnɔ bi'mɔ ŋmɔn'. Ama bitɔtuɔrkaab baba nɛ là ŋmɔbe usɛn bɛ í ŋmɔn kpɔnɔ nnɔ.» ²⁷ Nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Unisaal bo nɛ Uwien sien' *Saba ya daali, na yé *Saba ya daali bo nɛ Uwien ñen' unisaal. ²⁸ Nɛn bo, Unil ya Bijɛ nɛ ŋmɔbe usɛn wɔ í wuɔn bi li tien nà haali *Saba ya daali mɔnɔn.»

* 2:23 Liike Matie 12:1.

3

Uje uba ya nuɔ uba faan', Yesu cèrè' u faake' Saba ya daali

(Matie 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ *Saba uba ya daali ne *Yesu tí lièbe' ki kɔn' *Sufmbe ya taanl ya duku ni. Uje uba mɔ te len u'nuɔ uba faan'.
² Ne bi sekndeh ki likeh u li cèrè uje nnó n' faake *Saba ya daali bii wa n' cèrè wɔ́ n' faake, kime bi là nuunh bi li dule nà bo kí biin wɔ́ ne. ³ Ne *Yesu tɔke' uje wà ya nuɔ faan' nnó ki ye: «fii kí sere siik ni.» ⁴ Ne ki niire' be ki ye: «*Saba ya daali la, unil ηmɔbe usen wɔ́ n' tien nà mɔn bii nà bre ne? U ηmɔbe usen wɔ́ n' ηmien unil bii wɔ́ n' ku wɔ́ ne?» Ba jiin' wɔ́. ⁵ Ne u liike' be ki gɔbre' ki bòn' nin ubenpiebe, u'yenm saa' bi'yufaa bo, ne u tɔke' uje wà ya nuɔ faan' nnó ki ye: «Tende a'nuɔ.» U tende' u'nuɔ ne u jire' u'ciem. ⁶ Nen saan ne *Farisienmbe ñen', ki taan' ki kèle' i ya tãan bo nin Herod yaab be n' gbiere kí liike bi li tien ma kí ku Yesu.

Linigol taan' Yesu saan

⁷ Ne *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' miñuncienm bó, ne linigocienl paan' u'bo. Linigol nnó ñen' ní Galile ya tinfenm ni nin Sude ya tinfenm ni ⁸ nin Yerusalem ni nin Idume ya tinfenm ni nin mitinfenm mà te Sude ya kpenpuol nnó ni nin Tir nin Sidon ya tinfenm ni ne. Bi là yebe cɛen ne. Bi cii' *Yesu teh miyɔkm ya bont ma nnó ne cèrè' bi baa' u'saan. ⁹ Ne u tɔke' u'panpaankaab ki ye be n' taa buñerbu kí pùkn miñunm bo wɔ́ n' kɔ́ ηɔ́ linigol nnó la pɛbe wɔ́. ¹⁰ Kime u là cèrè' binib faake ki yebe ma nnó ne biwiɛnb ke kpieleh be n' nènɛde kí me wɔ́. ¹¹ Isenpol yà ηaake binib nnó laa' wɔ́ la, ì cèreh bi gbaandeh u'nintuɔli ne ki wuureh ki teh: «A yé Uwien ya

Bije nɛ.»¹² Ama *Yesu tengɛh isɛnpol nnɔ bo nɛ ki teh ì la cèrɛ binib ñ bɛndɛ u yé udaan wà.

*Yesu gèndɛ' u'tondb piik nin bile
(Matie 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu don' lijuɔl bo, ki yin' u yíe binib bà nnɔ. Bi baa' u'saan, ¹⁴ nɛ u gèndɛ' binib piik nin bile bɛ ñ li tuu ki te u'saan, nɛ ki yin' bɛ u'tondb. U gèndɛ' bɛ wɔ ñ li sɔnh bɛ bi tì tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt nɛ, ¹⁵ kí li ñmɔbɛ mituɔm ki ñuɔh isɛnpol binib saan. ¹⁶ U gèndɛ' binib piik nin bile bà nnɔ ya yel sɔ: Simɔn, u baan' wɔ Pier ¹⁷ nin Sebede ya bijieb Saak nin u'ninjɛ San, u baan' bɛ Bowanɛrgɛs, ni'tingi si: «itɛtɛn ya nib» ¹⁸ nin Andre nin Filip nin Batelemi nin Matie nin Toma nin Alfe ya bije Saak nin Tade nin Simɔn wà ya nun mɔn u'du ya gɛbɛr bo ¹⁹ nin Sudas Iskariyɔt wà lá li kuɔrɛ wɔ nnɔ.

*Biba ye Yesu ñmɔbɛ Bɛlsebul ya tuɔm nɛ
(Matie 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ *Yesu kun' nɛ linigol tí taan' u'saan haali wɔn nin u'panpaankaab ña tì ñmɔbɛ fɛnm bɛ ñ ji jier mɔnɔn. ²¹ U'dɛn yaab cii' nì te nnɔ nɛ bi baa' bɛ ñ taa wɔ. Kime bi maaleh ki teh u waare' nɛ.

²² Tɔ, Yiko ya wɔnwɔknɔ bà ñɛn' Yerusalem bó ní nnɔ lienh ki teh Bɛlsebul nɛ ñaake wɔ. Wɔn isɛnpol ya ciɛn nɛ dienh wɔ mituɔm u ñuɔh isɛnpol binib saan. ²³ Nɛ u yin' bɛ ki pɔn' bɛ mikpɛnjɛnm ki ye: «*Satan li tien mila kí ñɔrɛ wɔn *Satan? ²⁴ Libɛl liba ya nib bore' tɔb ki kɔnh bi'ñmiɛl ni la, libɛl nnɔ li juore fɛnm nɛ. ²⁵ Iden iba mɔ ya nib bore' tɔb ki kɔnh bi'ñmiɛl ni la, idɛn nnɔ li juore fɛnm nɛ. ²⁶ Nɛn bo nɛ *Satan liɛbɛ' ki kɔnh nin u'ba la, u li gɛn kí juore fɛnm nɛ.

²⁷ «Uba ña ñ frɛ kí kɔ ufɛfaa dɛn kí fie u'bont ka ñmɔbɛ tuɔm mà u li kpɛ kí lòlɛ wɔ kí yaan. U lòlɛ' wɔ la, u ya yo

ne u li fre kí kɔ u'den kí fie u'bont ke. ²⁸ N tɔkeh ne imɔn ne, Uwien li fère binib bi'biere ke, kí fère be bi suke' wɔ isuk ì yebe ki kpe ma ke. ²⁹ Ama, unil suke' *Mifuoñaanm men la, Uwien ɲa ní fère wɔ, u'biere li juore u'bo ne haali uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm.» ³⁰ Bi tɔke' wɔ ki ye useɲpol ne ɲaake wɔ ma nnɔ, ne cère' u len' nnɔ.

Yesu ya naa nin u'ninjieɓ

(Matie 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Tɔ, *Yesu ya naa nin u'ninjieɓ baa' ní ki lá te saali, ne ki sɔn' be ní tì yin wɔ. ³² Linigol ke ki guɔn' wɔ, ne bi tɔke' wɔ ki ye: «A'naa nin a'ninjieɓ [nin a'ninsieɓ]* te saali ki nuunh ɲe.» ³³ Ne u tɔke' be ki ye: «ɲme ne yé n'naa? Bi le yé n'ninjieɓ-i?» ³⁴ Ki liike' ki bɔn' binib bà ke ki guɔn' wɔ nnɔ ne ki ye: «Liike men, n'naa nin n'ninjieɓ sɔ. ³⁵ Unil wà ke teh Uwien yíe nà la, wɔn ne yé n'ninje, ki yé n'ninse, ki yé n'naa.»

4

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm

(Matie 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ *Yesu tí liebe' ki jon' Galile ya ñunciɛnm ya gbaal ki tì wɔknh binib Uwien ya gber. Linigociɛnl tí taan' u'saan ne u kɔn' ki kèle' buñerbu ni miñunm bo. Linigol nnɔ ke te miñunm ya gbaal. ² Ne u wɔknh be tibont tù yebe mikpenjenm ni, ki tɔkeh be ki teh: ³ «Li cengeh men, ukpaal uba ne jon' wɔ ní tì plè tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nnɔ, miba lu' useɲge, ne inuɔn baa' ki lá jin' mè. ⁵ Mitɔm lu' kutɛntieku bo, tenbim ɲa yebe nà saan. Tenbim ɲa yebe ma nnɔ, ne m̀ pɛn' tonm. ⁶ Uwien ñɛn' ki tonge', ne ki sɛ' mè. Ma ɲmɔbe ñaan mɔnmɔnm ma nnɔ, ne m̀ waan', ki kpo'. ⁷ Mitɔm mɔ lu' kujɛgorku ni.

* ^{3:32} Bi kpiɛ' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni nin a'ninsieɓ ɲa te tu'ni.

Nε kujegorku kpére' ki wəbn' mè nε ma lùon'. ⁸ Mitəm mɔ lu' kitinmɔnmɔnk bo, ki pen', ki kpére', ki lùon'. Miba lùon' pitata, mitəm piluoluob, mitəm mɔ kokobk.» ⁹ Nε ki tí ye: «Wà ñmɔbe litubl la, wɔ í cii.»

Bε tien' Yesu pəh binib mikpenjenm-i?

(Matie 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ *Yesu nin u'tondb piik nin bile nin binib bà tuu ki paakeh u'bo nnɔ tì te bi'baba ma nnɔ, nε bi niire' wɔ mikpenjenm nnɔ ya tingi. ¹¹ Nε u jii' bε ki ye: «Uwien nε cère' ninbi bende' u'bel ni ya gbəbɔlkaar. Binib bà ña te u'bel ni nnɔ wɔn, nì yé ben bo mikpenjenm baba nε, ¹² ñɔ <bε í li likeh ka lenh, kí li cengeh ka ciih ni'tingi, nnɔ ña ñí la, bi cii' ni'tingi, ki lèbre' bi'tetem la, Uwien li fère bε bi'biere nε.» »

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi

(Matie 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ *Yesu niire' bε ki ye: «Na cii' mikpenjenm miε ya tingi la, ni li tien mila kí cii mà kε sien' nnɔ ya tingi? ¹⁴ Mikpenjenm nnɔ ya tingi sɔ: ukpaal nnɔ te ten unil wà takeh binib Uwien ya gber nε. ¹⁵ Mibim mà lu' usengbe nnɔ yé binib bà ciih Uwien ya gber, *Satan bàareh i ya tɔan bo ki lá ñendeh tù bi'fèl ni nε. ¹⁶ Mibim mà lu' kutentiεku bo nnɔ mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gber, ki teknh tù tontonm nin uyensonge, ¹⁷ ama ka cèreh tù kpaakeh ñaan bi'fèl ni nε, nε ta wuɔkreh bi'ni mɔ. Liwɔbl bii ijend tu' bε tu'bo la, bi pɔk kí wiε Uwien ya sɛn nε. ¹⁸ Mibim mà lu' kujegorku ni nnɔ mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gber, ¹⁹ nε uɛndun wuu ya gber nin lifaal ya yenmaale yà lereh binib nnɔ nin tibont kε ya yenmaale kɔh bi'fèl ni, ki wɔbndeh tù, ki cèreh ta í fre kí sɔn tuonl. ²⁰ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnɔ mɔ yé binib bà ciih tigber nnɔ, ki

teknh tù, ki te ten mibim mà lùonh nɛ. Miba lùonh pitata, mitəm piluoluob, mitəm mə kokobk.»

Lifrl ya kpenjenm

(Luk 8:16-18)

²¹ Nɛ *Yesu tí tɔke' bɛ ki ye: «Unil sɛ' lifrl la, u li taa kusenku kí cubn li bo-oo? Bii u li taa lè kí sien igado ya tingi-ii? Wa ń taa lè kí tuɔn likpenkpenl bo ka-aa? ²² Kime niba ɲa te ki buɔ ɲɔ ba lá li lɛ nɛ, niba mə ɲa ń juore kí li buɔ ɲɔ ka lá li ńɛ upaan bo. ²³ Wà ɲməbe litubl la, wɔ ń cii.»

²⁴ U tí tɔke' bɛ ki ye: «Liike mɛn ni'yul bo nin ni ciih tigber tà nɔ. Ni taah nà ki bikreh tibont ki dienh binitɔb nnɔ Uwien mə li taa nɛn nɛ kí biike kí de nɛ. U li biike kí gɛbre nnɔ mɔnɔn kí de nɛ. ²⁵ Kime wà ɲməbe la, bi li de wɔ kí pukn nɛ. Wà ɲa ɲməbe la, bi li tonde kí fie u ɲməbe nà waamu nnɔ mɔnɔn nɛ.»

Kitink cèreh tibonbuor pɛh ma bo ya kpenjenm

²⁶ Yesu tí len' ki ye: «Uwien ya bel naan tibonbuor ya bim mà uje uba bule' mɛ u'kpàabu ni nɛ. ²⁷ U gɔh-ɔɔ, u likeh ńɔnku nin wien ni-ii, mibim nnɔ pɛh nɛ ki kpienh, wa ben m̀ teh ma bo. ²⁸ Kitink nɛ cèreh m̀ pɛh, ki cinh ki kpienh, kí t̀ pobe kí maa, kí tien ijifen, kí fɔre nin mibim. ²⁹ Ǹ lá ben' ki kpaan' micem la, nɛ wɔ ń taa puoko kí jo kí t̀ ce.»

Mibim mà ńilke ya kpenjenm

(Matie 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰ *Yesu tí len' ki ye: «Ti li taa ba kí nenge Uwien ya bel-i? Ti li taa mile kpenjenm ba kí nenge lɛ? ³¹ L̀ naan mibim mà bi yih m̀ mutaar nnɔ nɛ. Mɛn nɛ yé mibim mà ńilke tikpinsir kɛ ya bim ni kitink bo. ³² Ama bi bule' m̀ la, m̀ li pɛ kí kpére kí gɛbre kpinsiiku kɛ kpinsiiku, kí tien isigben

ya gbenge. Inuon li fre kí tere isigben nno ya songe ni kí li kò m̀onon.»

³³ *Yesu taah mikpenjenm ma so ya bol m̀i yebe ki t̀akeh binib Uwien ya gber, bi li fre kí cii ma bo. ³⁴ Wa t̀akeh be tuba ka p̀on' be kpenjenm. Ama won nin u'panpaankaab lá te bi'baba la, ne u t̀akeh be mikpenjenm nno ke ya tingi.

Yesu c̀ere' kutafaaku ñmile'

(Matie 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ni'daali ya taajuaku, uwien behn ẁu ń kò ma nno, ne Yesu t̀ake' u'panpaankaab ki ye: «C̀ere men tí puore kí jo miñunciem ya gbaat̀ol bó.» ³⁶ U c̀ere' linigol nno, ne u'panpaankaab k̀on' u'saan buñerbu ni ki tuke' wò ki bure'. Iñertò m̀o là pe bi'bo. ³⁷ Bi joh ma nno ne kutafaabiiku kuba fii', ki c̀ereh iñungbegbel fih ki yilkeh buñerbu nno bo, ne miñunm kuonh bu'ni haali bù t̀i behn bù ń gbe. ³⁸ Nin nen ke ñò *Yesu won d̀o buñerbu ni ne puoli bó ki gòh ki kuu liyukukul. Ne bi baa' ki lá finde' wò ki t̀ake' wò ki ye: «Cenbaa, ti behn tí luò, ne ña t̀onge-ee?» ³⁹ Nen saan ne u finde', ki tien' kutafaaku nno bo, ne ki t̀ake' miñunm nno ki ye: «Duon suoo.» Ne kutafaaku go, ni'ke ñmile' cim. ⁴⁰ Ne u niire' be ki ye: «Be tien' ni sen' bujewaambu nò nno? Na laan bie ki ñm̀obe tekjim ne-ee?» ⁴¹ Bujewaambu cuo' be ki gbien' ne bi niireh t̀ob ki teh: «U cinbe ki yé be ya nitunbu so, kutafaaku nin miñunm ke t̀i boh wò?»

5

Usenpol ñaake uje uba Yesu ñore' wò

(Matie 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab t̀i baa' miñunciem ya gbaat̀ol, Gerasa yaab ya tinfenm ni. ² U ñeh buñerbu ni uyo wà nno ne uje uba p̀ok ki ñen' ikul bó ní ki cendeh wò. Usenpol ne là ñaake wò. ³ U là kò bi subeh binib tijlolunt

tà ni nnò nɛ. Bi lòlè' wò tikudàkr mənən la, u cienh tù nɛ. Nɛn bo nɛ uba ɲa ji là li fre kí cuo wò. ⁴ Bi là taah mugbiemu nin tikudàkr nɛ ki lùoh wò, nɛ u cienh tikudàkr nnò ki kòh mugbiemu nnò. Uba ɲa là li fre wò. ⁵ U là tuu ki te ikul nnò ni nin igbengben bo nɛ ñonku nin wien ni ki wuureh, ki taah iten ki bungreh u'ba.

⁶ U te fənfəkm, ki laa' Yesu, nɛ ki sɛn' ki lá gbaan' u'nintuoli, ⁷ ki wuure' ufaa bo ki ye: «Yesu, Uwien wà ɲa ɲmòbe Nacentò ya Bijɛ, min nin sin tu lɛ nɛ? N gbáanh ɲɛ nɛ, Uwien bo, la jènde nni.» ⁸ Yesu tòke' usenpol nnò ki ye wò ní siere uje nnò saan ma nnò nɛ cère' u len' nnò. ⁹ Nɛn saan nɛ *Yesu niire' wò ki ye: «Bi yih ɲɛ ba?» Nɛ u ye: «Ti yebe ma nnò, bi yih nni Ligol nɛ,» ¹⁰ ki tùɔreh ki gbáanh wò ki teh u la ɲɔre bɛ kí ñɛn mitinfenm nnò ni.

¹¹ Tò, fangambe biba mò là te ni'saan ligbengbenl bo ki yebe ka dindin, bi kpaah bɛ. ¹² Nɛ isenpol nnò gbáan' *Yesu ki ye wò ní cèbe yè, yè ní jo kí tì kò fangambe biɛ nò. ¹³ U tuo', nɛ ì siere' uje nnò saan, ki tì kən' fangambe nnò. Nɛ fangambe nnò kɛ sɛn' ki tinde' ligbengbenl, ki tì lu' miñunm ni ki luo'. Fangambe nnò là li baa tɛn itur ile.

¹⁴ Bà kpaah fangambe nnò sɛn' ki jon' udu ni nin idugbaan ki tì tòke' binib tigber nnò. Bi cii' tù ma nnò, nɛ ki baa' bɛ ní lá liike nà tien'. ¹⁵ Bi baa' *Yesu saan ki laa' uje wà isenpol yà yebe là ɲaake wò nnò ya yɛnm jire' u kɛ ki guo, nɛ bujewanbu cuo' bɛ. ¹⁶ Nɛ binib bà là te ni'saan ki laa' *Yesu cère' uje nnò faake' ma bo nin nà tien' fangambe nnò tòke' bɛ ni'kɛ. ¹⁷ Nɛ bi gbáan' *Yesu ki ye wò ní ñɛ bi'tinfenm ni.

¹⁸ Nɛ u liebe' ki kən' buñɛrɓu. U liebeh wò ní tì kò buñɛrɓu ma nnò nɛ uje wà isenpol là ɲaake wò nnò gbáanh wò ki teh wò ní cère wò ní paan u'bo. ¹⁹ Nɛ u yè', ki tòke' wò ki ye: «Liebe kí kun kí tì tòke a'den yaab Yonbdaan muɔ' ɲɛ micɛɛkm ki tien' nà kɛ ki de' ɲɛ nnò.» ²⁰ Nɛ u bure' ki gèbreh mitinfenm mà bi yih mè Idu Piik nnò ni, ki tòkeh

binib *Yesu tien' nà kɛ ki de' wɔ. Nɛ nì cuo' bi'kɛ miyɔkm cɛɛn.

*Yesu cèrè' upii uba faake', ki mɛkre' kibupiik kiba mɔ
(Matie 9:18-26; Luk 8:40-56)*

²¹ *Yesu liebe' ki puore' miñuncienm ya gbaatɔl nin buñerbu nɛ linigocienl taan' u'saan miñunm nnɔ ya gbaal.
²² Nɛn saan nɛ *Sufmbɛ ya taanl ya duku ya cien uba baa', bi yih wɔ Yayirus. U laa' *Yesu ma nnɔ, nɛ ki gbaan' u'nintuɔli, ²³ ki gbáan' wɔ cɛɛn ki ye: «N'bise benh wɔ n̄ kpo nɛ. N gbáanh ɲɛ nɛ, dɛn kí taa a'nuɔ kí paan u'bo wɔ n̄ faake kí li fuobe.» ²⁴ Nɛ *Yesu paan' u'bo ki bure', linigocienl pɛ u'bo ki pɛbeh wɔ ikele kɛ.

²⁵ Tɔ, upii uba mɔ là te ni'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. ²⁶ U là jon' dɔktiembɛ ligol saan, ki laa' ijend kɛ ya bol bi'nuɔ ni, ki ñɛnde' u'like kɛ ki tì gben' na tungreh, ama u'wien nnɔ kpireh ki joh nɛ. ²⁷⁻²⁸ U cii' bi lienh *Yesu bó, nɛ u maale' u'yenm ni ki ye: «N mɛ' u'wengolkaar mɔnɔn la, n li faake nɛ.» Nɛ ki pɛ *Yesu bo linigol nnɔ ni, ki tì mɛ' u'wengolkaar. ²⁹ U'fer nnɔ pɔk ki gben' i ya tàan bo, nɛ u bende' u'gben ni ki ye u'wien nnɔ gben'-a! ³⁰ U ya yo nɛ *Yesu mɔ pɔk ki bende' ki ye mituɔm miba ñɛn' u'ni, nɛ ki jiebe' linigol nnɔ ni ki niire' ki ye: «ɲmɛ mɛ' n'wengolkaar-i?» ³¹ Nɛ u'panpaankaab tɔke' wɔ ki ye: «A laa' linigol liɛ pɛbeh ɲɛ ikele kɛ ma bo nɛ a niireh ki teh ɲmɛ mɛ' ɲɛ-ɛɛ?» ³² Nɛ u jiebeh ki likeh ni'kɛ saan wɔ n̄ lɛ udaan wà mɛ' wɔ. ³³ Upii nnɔ ben nibonn nà tien' wɔ ma nnɔ, nɛ bujewanbu cuo' wɔ u'gbenent ɲɔh. Nɛ u baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki tɔke' wɔ tigbɛmɔnt kɛ. ³⁴ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N'bise, a'tekjim nɛ ɲmien' ɲɛ. Li joh nin uyenduɔn. A'wien nnɔ gben' n̄nɔ.»

³⁵ *Yesu laan te ki lienh, nɛ binib biba ñɛn' Yayirus donbó ki lá tuobe' bɛ usɛn ni nɛ ki tɔke' Yayirus ki ye: «A'bise kpo'-a! La ji n̄ li ɲmɔbe Cɛnbaa yenɲaabe.»

³⁶ *Yesu cii' bi len' ma bo. Nin nen ke u tōke' wō ki ye: «La fenge, teke nni kí ji baba.» ³⁷ Ne ka cère' binib ke paan' u'bo, u cère' Pier nin Saak nin Saak ya ninje San baba ne paan' u'bo. ³⁸ Bi tì baa' Yayirus den ne ki cii' kuwaaku bó. Binib te ni'saan ki yebe, ki muoh ki kpiendeh cēen. ³⁹ *Yesu kōn' iden nnō ni ne ki niire' be ki ye: «Be tien' ni muoh ki ḡmōbe kuwaaku nō nnō? Kibuk nnō ḡa kpo', kì ḡoh ne.»

⁴⁰ U len' nnō ma nnō, ne bi leh wō. Nen saan ne u ḡore' bi'ke ki ḡen' saali, ne ki taa' kibuk nnō ya naa nin ki'baa nin u'panpaankaab bita nnō ki kōn' kì te kuduku kùa ni nnō, ⁴¹ ne ki cuo' ki'nuō, ki tōke' kè bi'lenm ni ki ye: «Talita kumi,» ni'tingi si: «Kibupiike, n tōkeh ḡe ne fii!»

⁴² Ne kì fii' kì sere' i ya tāan bo, ki cuonh. Bi laa' nnō ma nnō, ne nì cuo' bi'ke miyōkm kì tì kende'. Kì là yé ibin piik nin ile ya bupiik ne. ⁴³ Ne *Yesu kpekpe' bi'bo, ki ye bi la tōke nil, ne ki ye be ní de kè tijier kè ní ji.

6

Nasaret ya nib ḡa teke' Yesu ki jin'

(*Matie 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ *Yesu siere' ni'saan ki liebe' u'du ni ne u'panpaankaab paan' u'bo. ² *Saba ya daali ne u kōn' bi'taanl ya duku ni, ki wōknh binib Uwien ya gber. Nì cuo' linigol là cenge u'bó nnō miyōkm cēen, ne bi niireh tōb kì teh: «U laa' nen ke le saan-i? U laa' la miē ya yenfuom-i? U teh miyōkm ya bont tà nō, u teh mila kì teh tū? ³ Kanpinta ḡa ḡí-ii? Mari ya bije ḡa ḡí-ii? Saak nin Yose nin Sud nin Simōn ya ninje ḡa ḡí-ii? U'ninsieb ḡa te niē saan-ii?» Nnō ne bi'yenm ḡa ḡmaake' u'bo ne ba teke' u'gber. ⁴ Ne u tōke' be ki ye: «*Uwien ya ḡōbonsōknl ke ḡōbonsōknl ya du ni yaab nin u'densen yaab nin u'dencenl yaab baba ne ḡa boh wō.» ⁵ U taa' u'nuō kì paan' biwiēnb biba bo ne bi faake' baba ḡa ḡí la, wa ji fre

ki tien' yəkm ya bontənn ni'saan. ⁶ Ba teke' wə ki jin' ma nnə nɛ nì cuo' wə miyəkɱ cɛɛn.

*Yesu sən' u'panpaankaab piik nin bile
(Matie 10:5-15; Luk 9:1-6)*

U siere' ni'saan nɛ ki cuonh itengbaan ni ki wəknh binib tigbɛmənɱont. ⁷ U yin' u'panpaankaab piik nin bile nɛ ki sən' bɛ bilele, ki de' bɛ mituəm bɛ ní li ɲuəh isɛnpol binib saan. ⁸ Nɛ ki təkɛ' bɛ ki ye: «Ni joh la, ni la tuke jier, ki la tuke kəl, ki la cùon like, ki la tuke niba nin nitənn, ní li tuke ugbiɛn baba, ⁹ kí cɛke itacaan, ki la tuke lier ile mə. ¹⁰ Ni tì baa' nà kɛ saan bi teke' nɛ iden yà ni la, ni la lèbre den kí tì baa' lidaali là ni li siere ni'saan. ¹¹ Nà saan ya nib ɲa teke' nɛ ki yie' ni'gber la, ní siere nè kí kpakpaare ni'tàan ya tengunku* kí wiɛ nè. Nɛn nɛ li yé ni'saan ya nib bo kudìeku.»

¹² Nɛ u'panpaankaab bure' ki tì kpaandeh tigbɛmənɱont ki teh: «Lèbre mɛn ni'tetɛm.» ¹³ Nɛ ki ɲuəh isɛnpol ì yebe binib saan ki taah mikpəm ki faanh biwienb bi yebe, nɛ bi faakreh.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm ya kuum
(Matie 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Tə, *Yesu ya yel kpiɛnh ni'kɛ saan haali ubɛr Herod mənən tì cii', kime bi lienh *Yesu bo ki teh San wà là siih binib Uwien ya ñunm nnə nɛ mɛkre' bitenkpiib ni. Nɛn nɛ cèrɛ' u ɲməbe mituəm ki teh miyəkɱ ya bont. ¹⁵ Bitəb lienh ki teh u yé Eli nɛ. Bitəb mə teh u yé *Uwien ya ñəbonsəknl tɛn biñəbonsəkntəb bà là te uyo bo nnə nɛ. ¹⁶ Herod cii' *Yesu ya gber ma nnə nɛ ki ye: «N là cèrɛ' bi tükre' San wà ya yul nnə wən nɛ mɛkre' bitenkpiib ni.»

* ^{6:11} Sufɱbɛ bo kí kpakpaare itàan ya tengunku ya tingi si: nà kɛ ji tu unil la, nì yé u'yaar nɛ, na ji yé uba yaar.

¹⁷ Nà cèrè' Herod len' nnɔ si: wɔn nin u'yul nɛ là cèrè' u'sojambɛ cuo' San ki lɔlɛ' wɔ tikudɔkr ki pekɔn', u'po Herodiyad bo. Kime Herodiyad là yé Herod ya ninje Filip ya po nɛ, nɛ u taa' wɔ ki kuɔn'. ¹⁸ Tɔ, San tɔke' Herod ki ye wa ɣmɔbe sɛn wɔ n̄ taa u'ninje ya po. ¹⁹ Nɛn bo nɛ Herodiyad là nɛn San ki yé wɔ n̄ ku wɔ, ka n̄ fre, ²⁰ kime Herod là boh San nɛ, ki bɛn ki ye u yé unimɔn nɛ, ki yé Uwien ya nil, nɛ ka sè u'bo. Herod là cengeh San ya gber la, wa ji tì bɛn u maaleh ki teh bà, ama u n̄n yé wɔ n̄ li tuu ki cengeh u'bó nɛ.

²¹ Ama lidaali liba Herodiyad laa' u li dule nà bo. Herod maa' uwien wà nnɔ gɔbre' ki baa', nɛ u tien' tijier tù yebe, ki yin' binikpekpiekb nin u'sojaciɛnb nin Galile ya tinfenm ya ciɛnb bɛ n̄ baa kí lá ji. ²² Bi te ki jinh ma nnɔ nɛ Herodiyad ya bise baa' ki lá ɣɔn' kiciɛk bi'ke ya nun bó. Uɓer Herod nin bà ke jinh u'saan tijier nnɔ ya yɛnm sɔnge' u'bo. Nɛ u tɔke' ujɛfaan nnɔ ki ye: «Mie nni a yé nà, n̄ de ɣɛ.» ²³ Nɛ ki pole' ki ye: «A mie' nni nà ke la, n li de ɣɛ nè nɛ; haali n̄i yé n'bel ya gbiirm bolm mile mɔnɔn la, n li tuo.»

²⁴ Nɛ ujɛfaan nnɔ ñɛn' ki tì niire' u'naa ki ye: «N'naa, n li tɔke wɔ kí ye wɔ n̄ de nni ba?» Nɛ u tɔke' u'bise ki ye: «Tɔke kí ye a yé San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya yul nɛ.»

²⁵ Nɛ u pɔk ki liebe' ki kɔn' i ya tàan bo uɓer Herod saan, ki tɔke' wɔ ki ye: «N yé itàan yie bo á tükre San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya yul nɛ kí kp̄ien kikensenk ni kí de nni.» ²⁶ U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ n̄i saa' uɓer Herod ya yɛnm ki gbien'. Ama u pole' bicɛnb ya nun bó ma nnɔ nɛn nɛ cèrè' wa yè'. ²⁷ Nɛn saan nɛ u sɔn' soja uba i ya tàan bo wɔ n̄ jo kí tì gɛ kí tükre San ya yul ní. Nɛ soja nnɔ jon' lipɛkl ni ki tì cuo' San ki tükre' liyul, ²⁸ ki kp̄ien' kikensenk ni, ki lá de' ujɛfaan nnɔ. Nɛ u'mɔ taa' ki tì de'

u'naa. ²⁹ San ya panpaankaab cii' nì te nnò, ne ki baa' ki lá yuure' u'gbenent, ki tì sube'.

Yesu jin' linigocienl liba

(Matie 14:13-21; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

³⁰ Tò, *Yesu ya tondb liebe' ki taan' u'saan, ne ki tòke' wò bi tien' nà ke nin bi wòkn' binib nà ke. ³¹ Binib mò te ni'saan ki yebe, biba joh, bitòb liebeh. Nen bo ne wòn nin u'panpaankaab ña laa' fenn mònòn be ñ ji jier. Ne u tòke' be ki ye: «Cère men tí bure nib ña te nà saan kí tì ñ li te ti'ba kí fuore waamu.» ³² Nen saan ne bi kòn' buñerbu ki bure' bi'baba nib ña te nà bó.

³³ Ama binib laa' bi cubn' nà bó, bà yebe bende' be ne ki ñien' idu ke ni, ki sen' ki kpie' ki baa' ni'saan nin be. ³⁴ *Yesu baa' ki ñien' buñerbu ni uyo wà nnò ne ki laa' linigocienl liba. Ne ki muò' be micècèkm cèen, kime bi te ten ipe yà ña ñmòbe wà kpaah yè ne. Nen bo ne u cin' ki tòkeh be tigber tù yebe. ³⁵ Uwien benh wù ñ kò ma nnò ne u'panpaankaab baa' ki lá tòke' wò ki ye: «Ti te ñien ña te nà saan ne, ne uwien mò benh wù ñ kò ma nò, ³⁶ cère binib biè nò ñ jo mudufifiirmu nin itengbaan yà kòkuò nie saan nò ni kí tì de niba kí ji.» ³⁷ Ne u tòke' be ki ye: «Ninbi bugben de be men be ñ ji.» Ne bi niire' wò ki ye: «A yíe tí ñien iwentun kobiile ya tuonl ya paaku ne kí de kpònò kí lá de be, be ñ ñmòn-ii?» ³⁸ Ne u niire' be ki ye: «Ni ñmòbe kpònò uñe? Jo men kí liike.» Ne bi bure' ki tì liike', ki liebe' ní ki lá tòke' wò ki ye: «Ti ñmòbe kpònò uñun nin ijen ile ne.»

³⁹ Ne u tòke' u'panpaankaab ki ye be ñ cère binib nnò ke ñ kèle timòsngt bo icèk icèk. ⁴⁰ Ne bi kèkèle' icèk icèk binib pijunñun nin binib kokobk. ⁴¹ Nen saan ne u yuure' kpònò uñun nin ijen ile nnò, ki yaare' ki liike' paaki, ne ki faare' Uwien, ki kòkuò', ki taa' ki de' u'panpaankaab be ñ gbiire binib nnò ke. Bi gbiire' ijen ile nnò mò ki tí taa' ki de' bi'ke.

⁴² Bi'ke ḡmən' ki gbo', ⁴³ ne bi tantaan' kpənɔjenjent nin tijenjenjent tà s'ien' nno, ki gbien' ikpencub piik nin ile.

⁴⁴ Binib bà jin' tijier nno bijeb là te itur iḡun ne.

Yesu cuonh miñunm bo
(*Matie 14:22-33; San 6:15-21*)

⁴⁵ I ya t'aaan bo ne *Yesu wəbn' u'panpaankaab ki ye be ń liebe kí kə buñerbu nno kí liere wə usen kí puore miñuncienm ya gbaatəl kí jo Betsayida ya du ni ḡə wən bugben ń cèbe linigol nno lè ń kun. ⁴⁶ U cèbe' linigol nno ma nno ne ki don' lijuəl bo wə ń ti kàare.

⁴⁷ U'panpaankaab joh ma nno ni ti biire' ki laa' buñerbu nno te miñunm ya siik ni ne; ne *Yesu te liwel bo u'baba. ⁴⁸ U laa' kutafaaku tobreh be, ni faa bi'bo ki gbien' ba ji li fre kí kùre. Ukuojemuəyo ne u cuonh miñunm bo ki joh bi'saan ki ti nekn' be ki benh wə ń gèbre. ⁴⁹⁻⁵⁰ Bi laa' unil cuonh miñunm bo ma nno bi maaleh ki teh ni yé ufenfend ne. Bujewaanbu cuo' be ki gbien' ne bi wuure'.

Ne u t'ake' be i ya t'aaan bo ki ye: «Cuo men ni'ba, Min *Yesu ne, la sen men jewaanbu.» ⁵¹ Ne ki kən' bi'saan buñerbu ni. U kən' buñerbu ni ne kutafaaku nno go. Ne ni beke' be c'een. ⁵² Bi'yenm là libe' ma nno ne cère' ba bende' u taa' kpənə ki tien' miyək m ya bonn nà nno ya tingi.

Yesu cère' biwiēnb faake' Genesaret ya tinfenm ni
(*Matie 14:34-36*)

⁵³ Yesu nin u'panpaankaab ti baa' miñuncienm ya gbaatəl, Genesaret ya tinfenm ni, ki ñen' buñerbu ni, ne ki l'òle' bù. ⁵⁴ Bi ñen' buñerbu ni uyo nno ne binib bende' *Yesu i ya t'aaan bo. ⁵⁵ Ne ki tiinh ki joh mitinfenm nno ni ni'ke saan, ki tukeh biwiēnb inagen bo. Bi cii' u te nà saan la, ne bi taah be ki joh u'saan. ⁵⁶ U jon' iducencien ni bii itengbaan ni la, bi taah biwiēnb ne ki lá siendeh binib taakeh nà saan, ki gbáanh wə ki teh wə ń cère biwiēnb ń

mε u'lierku ya ñogben baba. Bà ke mε' u'lierku ya ñogben nno ke faake' nε.

7

Yesu nin Sufmbe ya yaaje bok ya gber

(*Matie 15:1-9*)

¹ *Farisienmbe nin *Yiko ya wɔnwɔknb biba ñen' Yerusalem bó, ki baa' ki lá taan' *Yesu saan. ² Bi laa' *Yesu ya panpaankaab biba jinh inɔɔɔnjɔkn, ni'tingi si: ba nire' ki paan' iyaaje bok ye ma bo. ³ Tɔ, *Farisienmbe nin Suftɔb ke pε bi'yaaje bok bo nε. Ba nire' ki paan' bi'yaaje bok ye ma bo la, ba n' ji jier. ⁴ Nε bi ñen' kidaak ki baa' ka sɔkre' bi'ba ki paan' bi'yaaje bok ye ma bo la, ba n' ji jier. Bi liebe' ki ñmɔbe iyaaje boktɔ mɔ ì yebe: ten tiñunñuwent nin icuɔn nin tikur ya sɛn ya cɛndm.

⁵ Nε *Farisienmbe nin *Yiko ya wɔnwɔknb nno niire' *Yesu ki ye: «Bε tien' a'panpaankaab ña pε ti'yaaje bok ye ma bo?» ⁶ Nε u jiin' be ki ye: «Ninbi iñuɔn ilele ya nibε, Uwien ya ñɔɔnsɔknl Esayi là len' ni'gber ma nno, u là ñmɔbe imɔn nε. U là len' ki ye Uwien ye: <Binib biε pεkeh nni buñɔbu ni nε, bi'yenm ña nεke n'saan.

⁷ Bi pukeh nni fenm nε, ki wɔknh binib iyaaje bok baba.>

⁸ Nε *Yesu tí tɔke' be ki ye: <Ni wienh *Uwien ya wɔbl, nε ki boh iyaaje bok.> » ⁹ Nε ki tí tɔke' be ki ye: « <Ninbi ya bùol, kí wiε *Uwien ya wɔbl, kí paan ni'yaaje bok bo ña faa-a!>

¹⁰ Kimε Moyis là len' ki ye: <Li boh a'naa nin a'baa>, ki tí len' ki ye: <Unil tɔke' u'naa bii u'baa liñɔɔnbil la, be n' ku wɔ.> ¹¹ Ama ninbi wɔknh binib ki cèreh bi lienh ki teh bi bi li de bi'naambe nin bi'baambe nà nno, ji yé <kɔrban nε> ba ji li fre kí de be nè. Kɔrban ya tingi si: nì yé Uwien yaann nε. ¹² Nen bo, ninbi nε cèreh ba toreh bi'naambe nin

bi'baambe. ¹³ Nnɔ nɛ ni taah ni'yaaje bok ki lèbeh Uwien ya gber, ki tɔkeh yè ni'tɔb ki nɛbreh, ki teh tibontɔr ten tuu nɔ tù yebe.»

Tibont tà kuɔndeh unil tijɔknt

(Matie 15:10-20)

¹⁴ Yesu tí yin' linigol nnɔ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Ni'ke ní li cengeh n'ból ɔ́ kí cii n li tɔke nɛ tigber tà nɔ ya tingi.

¹⁵ Tibont tà kɔh unil ya ñɔbu ni ɔ́ ní fre kí kuɔn wɔ jɔknt. Tà ñɛh u'fɛl ni nnɔ, tun nɛ kuɔndeh wɔ tijɔknt. ¹⁶ [Wà ɔ́mɔbe litubl la, wɔ ní cii.]*

¹⁷ U siere' ki dàan' linigol nnɔ ki tì kɔn' iden iba ni. U ya yo nɛ u'panpaankaab niire' wɔ mikpenjenm nnɔ ya tingi.

¹⁸ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni'mɔ ɔ́ laan biɛ ki ben tibont ya tingi nɛ-ɛɛ? Na ben ki ye tibont tà kɔh unil ya ñɔbu ni ɔ́ ní fre kí kuɔn wɔ jɔknt-ii? ¹⁹ Kime ta kɔh u'fɛl ni, tù kɔh u'puoku ni nɛ, nɛ u joh kunincɛnku ki ñɛndeh tù.» *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, u wuɔn' ki ye jier tuba ɔ́ kùɔ nɛ.

²⁰ U tí ye: «Tibont tà ñɛh unil ya fɛl ni nnɔ, tun nɛ kuɔndeh wɔ tijɔknt. ²¹ Kime tibonbiert ñɛh unil ya fɛl ni nɛ. Tun si: iyenmaalbiere nin lisɔnsɔndl nin bunasubu nin linikul ²² nin linarɔmaal nin ununfɔke nin mibiernm nin milerkjim nin fenfenm nin mituom nin isuk nin tigbengt nin mijòrtetem. ²³ Tibonbiert tuu ke ñɛh unil ya fɛl ni nɛ, ki kuɔndeh wɔ tijɔknt.»

Upii uba teke' Yesu ki jin', ka yé Suf

(Matie 15:21-28)

²⁴ *Yesu siere' ni'saan, nɛ ki jon' Tir ya tinfenm ni. U kɔn' iden iba ni, ka yíe uba ní bende kí ye u te ni'saan ama wa fre' ki bɔle' u'ba. ²⁵ Tɔ, upii uba là te mitinfenm nnɔ ni usɛnpol ɔ́aake u'bise. U cii' *Yesu ból, nɛ ki baa' i ya

* ^{7:16} Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 16 ɔ́a te tu'ni.

tàan bo ki lá gbaan' u'nintuəli. ²⁶ Upii nno ɲa yé Suf, bi maa' wə Siri ya tinfenm ya kele wà bi wù Fenisi nno ni nɛ. U gbáan' *Yesu ki ye wə ń ɲore usenpol wà ɲaake u'bise nno. ²⁷ Nɛ *Yesu tɔke' wə ki ye: «Cère mubumu ń ji kí gbo kí yaan, kime na mən be ń taa mubumu ya jier kí wiɛ isengbele.» ²⁸ Nɛ upii nno ye: «Yonbdaan, nì yé imən nɛ, ama isengbele jinh mubumu ya jieyɔyɔl yà luh tingi ni nno nɛ.» ²⁹ Nɛ *Yesu tɔke' wə ki ye: «A'ñəbonmənəmnl lie bo, li jo, usenpol nno dāan' a'buk ɲə.»

³⁰ U liebe' ki kun', ki tì baa' ki laa' usenpol nno mənbe ki dāan' u'buk ɲə, kì dɔ kuduku ni.

*Yesu cère' ugbaanl*entɛb uba faake'

³¹ *Yesu tí siere' Tir ya tinfenm ni, ki ñen' Sidən ya du ni, ki jon' Galile ya ñunciɛnm ya kele wà te mitinfenm mà bi yih mè Idu Piik nno bó. ³² Tə, binib biba tuke' ugbaanlɛntɛb uba ki baa' u'saan, ki gbáan' wə ki ye wə ń taa u'nuə kí paan u'bo. ³³ Nɛ *Yesu taa' wə ki ñen' linigol nno ni, ki jon' ugbe, ki taa' u'nəbii ki tuun' ugbaan nno ya tub ni, ki sii' tiñinsɛnt ki mɛ u'lɛnl, ³⁴ ki yaare' ki liike' paaki, ki fuore' ki jii'n, nɛ ki ye «Efata,» ni'tingi si: «Ñere.»

³⁵ Nɛ u'tub ñere' i ya tãan bo, u'lɛnl mɔ tɛbre', nɛ u cin' ki lienh mənəmnm. ³⁶ Nɛ *Yesu kpekpe' bi'bo ki ye bi la tɔke uba. Nin u kpekpe' bi'bo ma kɛ nno, bi tùɔreh ki kpaandeh tù nɛ. ³⁷ Nì cuo' binib miyəkɔm ki tì kende' nɛ bi lienh ki teh: «U teh nà kɛ nno mən nɛ, haali ki tì cèreh igbaan mənən ciɪh, ki cèreh bilɛntɛb mɔ lienh.»

8

Yesu tí jin' linigocienl liba
(Matie 15:32-39)

¹ I ya dɛn nɛ, linigocienl liba tí taan' *Yesu saan. Ba ɲməbe niba be ń ji, nɛ u yin' u'panpaankaab ki tɔke' be

ki ye: ² «Linigol lie nɔ ɣmɔbe nni micɛɛkm cɛɛn nɛ. Bi te n'saan ma wienta sɔ. Ba ji ɣmɔbe niba bɛ ɳ ji. ³ Biba ñɛn' ní fɔnfɔkm nɛ. N cɛ̀be' bɛ bi kunh ka jin' niba la, bi li tì dɔre usɛn ni.» ⁴ Nɛ u'panpaankaab jiin' wɔ ki ye: «Ti te ñien ɣa te nà saan nɛ. ɣmɛ li fre kí lɛ tijier nie saan kí de binib biɛ kɛ bɛ ɳ ji kí gbo?» ⁵ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni ɣmɔbe kpɔnɔ uɣɛ?» Nɛ bi ye: «Ulole.» ⁶ Nɛ u tɔke' linigol nnɔ ki ye lè ɳ kèlɛ tingi ni, nɛ ki yuure' kpɔnɔ ulole nnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ' ki taa' ki de' u'panpaankaab, bɛ ɳ gbiire linigol nnɔ. Nɛ bi taa' ki gbiire' bɛ. ⁷ Bi ɣmɔbe mujɛnwawaamu muba mɔ. Nɛ u yuure' mu'mɔ, ki faare' Uwien, nɛ ki ye bɛ ɳ taa mu'mɔ kí gbiire linigol nnɔ. ⁸ Bi'ke ɣmɔn' ki gbo', nɛ bi tantaan' tijɛnt tà siɛn' nnɔ, ki gbien' ikenden ilole. ⁹ Binib nnɔ là li baa ten itur inan. Nɛn saan nɛ u cɛ̀be' bɛ, ¹⁰ nɛ wɔn nin u'panpaankaab kɔn' buɣɛrbu i ya tàan bo ki bure' Dalmanuta ya tinfɛnm bó.

Bi yíe Yesu ɳ tien miyɔkm ya bonn

(Matie 16:1-4)

¹¹ *Farisɛnmbɛ baa' ki lá cin' ki nieh nin *Yesu miniem. Bi yíe bɛ ɳ biike wɔ nɛ ki tɔke' wɔ ki ye wɔ ɳ tien miyɔkm ya bonn nà li wuɔn kí ye u'tuɔm ñɛn' Uwien saan nɛ. ¹² *Yesu fuore' ki jiin', nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Bɛ tien' fɛnfɛnnɔ ya nib biɛ nuunh bɛ ɳ lɛ miyɔkm ya bonn-i? N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ba ɳ lɛ yɔkm ya bonn niba.» ¹³ Nɛ ki siere' bi'saan ki liebe' ki kɔn' buɣɛrbu ki joh wɔ ɳ tì puore miɣuncienm.

Yesu lienh Farisɛnmbɛ nin Herod ya kpɔnɔ ya ñɔke bó

(Matie 16:5-12)

¹⁴ Tɔ, Yesu ya panpaankaab là sunde' ka tuke' kpɔnɔ. Kpɔnɔ uba kpein nɛ là te bi'saan buɣɛrbu ni. ¹⁵ *Yesu kpekpɛ' bi'bo ki ye: «Li bɛn mɛn *Farisɛnmbɛ nin Herod ya kpɔnɔ ya ñɔke bó.» ¹⁶ Nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «Ta tuke' kpɔnɔ ma nnɔ nɛ cèrɛ u len' nnɔ.»

¹⁷ *Yesu bende' bi tãkeh tãb ki teh bà, nẽ ki niire' bẽ ki ye: «Bẽ tien' ni tãkeh tãb ki teh na tuke' kɔnɔ? Na laan biẽ ki freh ki sekndeh tibont nẽ-ẽẽ? Bii na ciuh tu'tingi nẽ? Ni'yenm biẽ ki liibe nẽ-ẽẽ? ¹⁸ Ni ñmãbe inun, bẽ tien' na lenh-i? Ni ñmãbe itub, bẽ tien' na ciuh-i? Na tien, ¹⁹ n là taa' kɔnɔ uɔun ki kãkuã', ki gbiire' binib itur iɔun ma nnɔ, ni là tantaan' nã sien' nnɔ ki gbien' ikpencub ubien wã nẽ-ẽẽ?» Nẽ bi ye: «Piik nin ile.» ²⁰ Nẽ u liebe' ki niire' bẽ ki ye: «Na tien n là taa' kɔnɔ ulole ki kãkuã', ki gbiire' binib itur inan ma nnɔ, ni là tantaan' tijenjent tã sien' nnɔ ki gbien' ikenden ubien wã nẽ-ẽẽ?» Nẽ bi ye: «Ilole.» ²¹ Nẽ u ye: «Na laan biẽ ki ciuh tibont ya tingi nẽ-ẽẽ?»

Yesu likre' ujuɔn uba Betsayida ya du ni

²² Yesu nin u'panpaankaab tì baa' Betsayida ya du ni, nẽ bi tuke' ujuɔn uba ki baa' *Yesu saan, ki gbáan' wɔ ki ye wɔ ñ taa u'nuɔ kí mẽ wɔ. ²³ *Yesu cuo' u'nuɔ, nẽ ki dère' wɔ ki ñen' udu ni, ki sii' tiñinsent, ki sèkn ujuɔn nnɔ ya nun, ki taa' u'nuɔ ki paan' u'bo, ki niire' wɔ ki ye: «A lenh nibonn-ii?» ²⁴ U likre', nẽ ki ye: «N lenh binib ama bi naan isiin nẽ ki cuonh.» ²⁵ Nẽ *Yesu liebe' ki taa' u'nuɔ ki pi' u'nun bó, u faake' nẽ ki tũre' ki ñebe' inunbii ki caan' ki ji lenh tibont ke mɔnmɔnm. ²⁶ Nẽ *Yesu tãke' wɔ ki ye wɔ ñ li kun ki la liebe udu nnɔ ni*.

Pier len' ki ye Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo

(Matie 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' iduwawaale yã te ka fãke nin Sesare Filip ya tinfenm nnɔ bó. Bi joh ma nnɔ nẽ u niire' bẽ ki ye: «Binib lienh ki teh n yé ñmẽ nẽ?» ²⁸ Nẽ bi jiiin' wɔ ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wã siih binib Uwien ya ñunm nẽ. Bitãb lienh ki teh a

* ^{8:26} Bi kpiẽ' ki kele' tigbont tã nnɔ ya tuba ni nì kele' ki ye: «La tì tãke nil tigber nnɔ udu ni nẽ.»

yé Eli nɛ. Bitɔb mɔ lienh ki teh a yé *Uwien ya ñɔbonsɔknb ya uba nɛ.»²⁹ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ninbi nín teh n yé ɲmɛ nɛ?» Nɛ Pier jiin' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigendkɛ Kristo nɛ.»³⁰ Nɛn saan nɛ *Yesu kpekpe' bi'bo ki ye bi la tɔke nil u yé udaan wà.

*Yesu len' u'kuum nin u'mekrm bó
(Matie 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Ni ya puoli bó nɛ Yesu cin' ki tɔkeh u'panpaankaab ki teh: «Nì kpe Unil ya Bijɛ ní ji ijend kí gbien nɛ. *Sufmɛ ya cienb nin bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb li wie u'gber, kí ku wɔ, nɛ wienta daali wɔ ní mekre bitenkpiib ni.»³² U tɔke' bɛ tigber nnɔ tù wien nɛ. Nɛn saan nɛ Pier taa' wɔ ki jɛnde', ki tì kɔn' nin wɔ ki ye u la lienh ki teh nnɔ. ³³ Ama *Yesu jiebe' ki liike' u'panpaanketɔb nɛ ki tien' Pier bo ki ye: «Paare n'puoli, Satan. Kime a'yennaale ɲa ñɛn' Uwien saan, ì yé binib yi nɛ.»³⁴ Nɛ ki yin' linigol nin u'panpaankaab ki tɔke' bɛ ki ye: «Unil yíe wɔ ní paan n'bo la, u la tɔnge u'ba, wɔ ní li yuunh u'dɔpɔnpɔn ki bukeh ki paakeh n'bo. ³⁵ Kime wà kɛ yíe wɔ ní fie u'miel la, wɔn nɛ li kpo kí juore fɛnm. Ama wà kɛ li tuo kí kpo min nin tigbɛmɔnmɔnt tuu bo nnɔ, wɔn nɛ li lɛ limiel. ³⁶ Unil laa' uɲɛndun wuu ni ya bont kɛ ɲɔ ki tì lu' limiel la, u laa' bɛ ya kpele nɛ? ³⁷ Unil li taa bà kí pè kí teke u'miel-i? ³⁸ Unil ye min nin n'gber ɲmɔbe wɔ ifɛ fɛnfɛnnɔ ya nib bà ɲa cuube Uwien saan, ki yé bibiɛrdɛnb nnɔ saan la, udaan mɔ lá li ɲmɔbe nni ifɛ nɛ uyo wà Unil ya Bijɛ lá li baa ní nin Uwien ya tondb, wɔ ní li ɲmɔbe u'Baa Uwien ya kpieke nnɔ.»

9

¹ U tí tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ninbi bà se niɛ saan nɔ ya biba li lɛ Uwien ya bel we ní nin mituɔm nɛ kí yaan kí kpo.»

Yesu ya gbenent lèbre'
(Matie 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Iwien iluob gèbre', nɛ *Yesu taa' Pier nin Saak nin San ki jende' ki tì don' lijɔfɔkrl liba bo bi'baba. U'gbenent lèbre' bi'nun bó, ³ nɛ u'wengolkaar pende' kponkpon, ki windeh tein. Uba ɲa te uɲɛndun wuu ni kí fre kí tien kukpɛciɛku kù ń li piɛn nnɔ. ⁴ Nɛ bi laa' Eli nin Moyis puɔ' u'saan bi tɔkeh tigber. ⁵ Nɛn saan nɛ Pier tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, ti te niɛ saan ma nɔ, nì mɔn nɛ. Cèrɛ tí pɔ ininbon ita, sin liba, Moyis liba, Eli mɔ liba.» ⁶ Pier ɲa ben u li len kí ye bà, kime bujɛwaanbu cuo' wɔn nin bipanpaanketɔb nnɔ ki gbien'-a.

⁷ Kutɛwɔlgbɔnku kuba baa' ki pibn' bi'bo, nɛ bi ciì' unieke uba bó kutɛwɔlgbɔnku nnɔ ni u ye: «N'Bijɛ sɔ nɔ, n yíe wɔ, li cengeh mɛn u'bó.» ⁸ I ya tàan bo nɛ bi jibe' ki liike', ka ji laa' nitɔ, bi laa' *Yesu baba nɛ se bi'saan.

⁹ Bi jiih lijuɔl nnɔ ya tingi ma nnɔ, nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke uba bi laa' nà nɔ kí tì baa uyo wà Unil ya Bijɛ li mɛkre bitɛnkpiib ni nnɔ. ¹⁰ Nɛ bi tuo' u ye ma nnɔ, ama ki ji niireh tɔb ki teh u ye wɔ ń ye ba nɛ ki ye «kí mɛkre bitɛnkpiib ni?» ¹¹ Nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Bɛ bo nɛ Yiko ya wɔnwɔknɔb lienh ki teh Eli li baa nɛ kí yaan Kristo ń baa ní?» ¹² Nɛ u jii'n' bɛ ki ye: «Eli li mɔnbe kí kpɛ kí baa kí lá tùɔrɛ tibont kɛ nɛ kí yaan. Ama nì nín tien' mila ki liebe' ki kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye binib li jènde Unil ya Bijɛ kí gbien, kí yuɔn wɔ? ¹³ N tɔkeh nɛ nɛ, Eli baa' ní ɲɔ. Nɛ bi tien' wɔ bi yíe ma bo. Bi tien' wɔ tɛn nì kele' ma u'bo *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ.»

Yesu ɲɔrɛ' usɛnpol kibuk kiba saan
(Matie 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab bita nnɔ tì baa' u'panpaanketɔb saan, nɛ ki laa' linigociɛnl se ki guɔn' bɛ. *Yiko

ya wɔnwɔknb biba mɔ te, ki nieh nin be miniem. ¹⁵ Linigol nnɔ laa' *Yesu i ya tɔan bo ma nnɔ, ne nì cuo' bi'ke miyɔkm cɛɛn. Ne bi sɛn' ki jon' ki tì fuonde' wɔ. ¹⁶ Ne u niire' u'panpaankaab ki ye: «Ninbi nin ben nieh be bo?»

¹⁷ Ne linigol nnɔ ni, uje uba tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, n tuke' n'buk ne ki baa' a'saan. Usɛnpol uba ne ɲaake kɛ, ki tien' kɛ ulɛntɛb. ¹⁸ U cuo' kɛ nà saan la, u gbɔ̀breh kɛ ne, ne kuɲinsɛnɲujukɔ puubeh kɪ'ɲɔbu bó, kɪ ɲmɔnh iɲin, kɪ'gbɛnɛnt mɔ tereh. N gbáan' a'panpaankaab be ɲ ɲɔre usɛnpol nnɔ, ne ba fre'.» ¹⁹ Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «Ninbi fɛnfɛnnɔ ya nibɛ, na teke' Uwien ki jin'. N li wuɔke ni'saan kɪ tì kpaan mila ne? N li ɲmɔbe sukɛ ni'bo kɪ tì kpaan mila ne?» Ne ki ye: «Taa mɛn kibuk nnɔ ní.»

²⁰ Ne bi taa' kɛ ki baa' u'saan. Usɛnpol nnɔ laa' *Yesu ma nnɔ ne ki cɛre' kɪ'gbɛnɛnt ɲɔh pepebu, kɪ lu' ki bindeh, kuɲinsɛnɲujukɔ puubeh kɪ'ɲɔbu bó. ²¹ Ne *Yesu niire' kɪ'baa ki ye: «Nì cin' kɛ ma nì wuɔke'-aa?» Ne kɪ'baa ye: «Nì cin' kɛ haali kɪ'buwaam ni ne. ²² U sɔbe ki gbɔ̀breh kɛ umu nin miɲunm ni ne, ki nuunh wɔ ɲ ku kɛ. A li fre la, á muɔ tɛ micɛɛkm kɪ tore tɛ.» ²³ Ne *Yesu ye: «Be tien' a ye n li fre la? Wà teke' ki jin' ɲa ɲ gbɛle niba.» ²⁴ Ne kibuk nnɔ ya baa wuure' i ya tɔan bo ki ye: «N teke' ɲɛ ki jin', tore nni, kime n'tekjim ne pɔre' nni.»

²⁵ *Yesu laa' linigol nnɔ tiinh ki taakeh ní, ne u tien' usɛnpol nnɔ bo ki ye: «Usɛnpol wà teh binib igbaanlɛntɛb nnɔ n tɔkeh ɲɛ ne, dàan kibuk kɛ, ki la ji ɲ ɲɛkn kɛ lidaali liba.» ²⁶ Usɛnpol nnɔ wuure', ne ki cɛre' kibuk nnɔ ya gbɛnɛnt ɲɔh pepebu, ne ki dàan' kɛ. Kì dɔ ki naan utɛnkpii, ne binib bà yebe ye kɪ kpo'-a! ²⁷ Ama *Yesu cuo' kɪ'nuɔ ki fin' kɛ. Ne kɪ fii' ki sere'.

²⁸ *Yesu kun' ma nnɔ ne u'panpaankaab niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Be tien' tinbi ɲa fre' ki ɲɔre' usɛnpol

nnɔ?» ²⁹ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Yie ya sɛnpol ya bol wɔn, ikaare baba ŋa nɛ la, bonn ŋa te kɛ fre kɛ ŋɔre yɛ.»

*Yesu tɛ len' u'kuum nin u'mɛkrm bó
(Matie 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰ Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan, nɛ ki cuon' ki càare' Galile ya tinfɛnm. *Yesu ŋa yie uba nɛ li bɛn u te nà saan, ³¹ kime u yie wɔ nɛ wɔkn u'panpaankaab nɛ. U tɔke' bɛ ki ye: «Bi li taa Unil ya Bijɛ kɛ ŋukn binib, bɛ nɛ ku wɔ. Ama wienta daali u li mɛkre bitɛnkpiib ni.» ³² U'panpaankaab ŋa cii' u'lenm nnɔ ya tingi nɛ ka kaabe' bɛ nɛ niire wɔ mɔ.

*Ŋmɛ yé unikpekpiɛk-i?
(Matie 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Yesu nin u'panpaankaab tɛ baa' Kapɛrnawum ya du ni, nɛ ki kɔn' kuduku kuba ni. Bi te kuduku nnɔ ni ma nnɔ, nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni bi nieh bɛ bo usɛn ni?» ³⁴ Nɛ bi se ki ŋmin, kime bi bi nieh ticiɛnt bo nɛ usɛn ni. ³⁵ Nɛn saan nɛ u kɛle' ki yin' u'panpaankaab piik nin bile nnɔ kɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Unil yie wɔ nɛ li yie usɛnlier la, wɔ nɛ tien u'ba bi'kɛ ya gbaarkɛ, kɛ li yie bi'kɛ ya tonsɔnl.» ³⁶ Nɛ ki taa' kibuk kiba ki sien' bi'siik ni, ki yuure' kɛ ki bibe', ki tɔke' bɛ ki ye: ³⁷ «Wà kɛ teke' kibuk tɛn kɛ n'yel bo la, u teke' min nɛ. Wà kɛ teke' nni la, na yie u teke' min nɛ, u teke' wà sɔn' nni nɛ nnɔ nɛ.»

*Wà ŋa nɛn tɛ la, u se ti'ciɛk bó nɛ
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Nɛn saan nɛ San tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti laa' unil uba u ŋuɔh isɛnpol binib saan a'yel bo. Wa pɛ ti'bo ma nnɔ nɛ ti pien' wɔ.» ³⁹ Nɛ *Yesu ye: «La ji nɛ pien wɔ mɛn, kime nil ŋa nɛ fre kɛ tien miyɔkm ya bonn n'yel bo ŋɔ kɛ pɔk kɛ len n'bo nà bre i ya tɔan bo. ⁴⁰ Wà ŋa nɛn tɛ la, u se ti'ciɛk

bó nɛ. ⁴¹ N təkɛh nɛ imɔ̀n nɛ, wà kɛ de' nɛ kiŋunyibuok ki ye ni yé Kristo yaab ma nnɔ nɛ la, wa ń lúo u'suul fiebu.»

La cère ubaan uba ń tùre Uwien ya sen
(*Matie 18:6-9; Luk 17:1-2*)

⁴² «Ama ibaan yà teke' nni ki jin' nɔ, unil cère' i'ni uba tùre' Uwien ya sen la, bi bi taa' linèciɛnɪ, ki jɔn' u'tule ni, ki ture' wɔ ki wie' miñunciɛnm ni la, nì bi li tu udaan bo. ⁴³ A'nuɔ nɛ cèreh a biih la, cere wù. A ɲmɔbe unuɔ uba ɲɔ ki laa' limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm la, nì tu nin á li ɲmɔbe inuɔ ile, ɲɔ kí kɔ umucenciɛn wà ɲa ń kpiin ni. ⁴⁴ [Ni'saan, «Mu ɲa ń kpiin. Ininbieb yà ɲmɔnh tigbenɛnt mɔ ɲa ń kpo.»]* ⁴⁵ A'taal nɛ cèreh a biih la, cere lè. A ɲmɔbe litaal liba ɲɔ ki laa' limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm la, nì tu nin á li ɲmɔbe itàan ile, ɲɔ kí kɔ umu wà ɲa ń kpiin ni. [⁴⁶ Ni'saan, «Mu ɲa ń kpiin. Ininbieb yà ɲmɔnh tigbenɛnt mɔ ɲa ń kpo.»]† ⁴⁷ A'nunbu nɛ cèreh a biih la, likre bù. A ɲmɔbe bununbu buba ki kɔn' Uwien ya bɛl ni la, nì tu nin á li ɲmɔbe inun ile, ɲɔ kí kɔ umu wà ɲa ń kpiin ni. ⁴⁸ Ni'saan, «Mu ɲa ń kpiin. Ininbieb yà ɲmɔnh tigbenɛnt mɔ ɲa ń kpo.»

⁴⁹ «Umu nɛ li cère unil kɛ ń ɲmaake tɛn miyaam. ⁵⁰ Miyaam yé nibonn nà mɔn nɛ. Ama m̀i saa' ka ji ɲmɛ la, niba ɲa te kí ji ń fre kí ɲmaake m̀è. Ní li ɲmɛ tɛn miyaam, kí li ɲmɛ nin tɔb.»

10

Uwien taan' nà la, nil la bore ǹè
(*Matie 19:1-12; Luk 16:18*)

* ^{9:44} Bi kpiɛ' ki keke' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 44 ɲa te tu'ni. † ^{9:46} Liike 9:44.

¹ *Yesu siere' ni'saan, ne ki jon' Sude ya tinfenm mà te Suden ya kpenpuol bó nnò ni. Inigol tí taan' u'saan, ne u tí wòkn' be ten u tí ní teh ma bo.

² *Farisienmbe biba nekn' wò ki yíe be ní biike wò, ne ki niire' wò ki ye: «Uje ñmòbe usen wò ní wie u'po-oo?» ³ Ne u niire' be ki ye: «Moyis là ye ní li teh mila?» ⁴ Ne bi ye: «Moyis là ye uje yíe wò ní wie u'po la, wò ní kele kugbònkú kí de wò kí wuòn kí ye u wie' wò.» ⁵ Ne *Yesu ye: «Ní'yufaa bo ne cèrè' Moyis là kele' ki ye ní li teh nnò. ⁶ Ama micincinm, uyo wà Uwien là ñen' uñendun wuu nnò, «u là ñen' uje nin upii ne. ⁷ Nen ne cèrè' uje kuòn' upii la, u li dàan u'naa nin u'baa, ⁸ ne ben bile nnò ní taan kí tien unibaab.» Nnò ne ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab ne. ⁹ Tò, Uwien taan' nà la, nil la bore nè.»

¹⁰ Bi tí baa' iden ne u'panpaankaab mò liebe' ki niire' wò tigber nnò bo. ¹¹ Ne u jiin' be ki ye: «Uje wà wie' u'po, ki tí kuòn' upiito la, uje nnò yé ujenanmaa ne u'po ukpiek nnò bo. ¹² Upii wà fii' u'ce saan, ki tí kun' ujetò la, upii nnò yé upiinanmaa ne.»

Yesu nin mubumu

(Matie 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Tò, binib takeh mubumu, ki bàareh *Yesu saan ñò wò ní mē mù, ne u'panpaankaab kònh nin be. ¹⁴ U laa' bi kònh nin be ma nnò, na ñmaake' wò, ne u tòke' be ki ye: «Cèrè men mubumu mù ní li bàareh n'saan. La piendeh mù men, kime binib bà te ten mubumu ne si Uwien ya bel. ¹⁵ N tòkeh ne imòn ne, wà ke ña teke' Uwien ya bel ya gber kibuk yaam la, wa ní kò lí'ni.» ¹⁶ Nen saan ne u yuunh mubumu nnò, ki taah u'nuò ki paakeh mu'bo, ki teh mù Uwien ya mòm.

Ufàadaan uba ya gber

(Matie 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷ *Yesu siereh uyo wà nnɔ, nɛ uje uba sɛn' ki baa' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa wà mɔn, n li tien mila kí lɛ limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm-i?» ¹⁸ Nɛ *Yesu niire' wɔ ki ye: «Bɛ tien' a yih nni wà mɔn-i? Uwien baba ɲa ní la, uba ɲa mɔn. ¹⁹ A bɛn iwɔb yà ye: «La ku nil, ki la teh naɲmaal, ki la suh, ki la nɛndeh nib bo, ki la jinh nib, kí li boh a'naa nin a'baa nnɔ.» ²⁰ Nɛ uje nnɔ ye: «Cɛnbaa, n boh ni'kɛ haali n'buwaam ni nɛ.» ²¹ *Yesu liike' wɔ, u'yɛnm sɔnge' u'bo, nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «Nibonn niba nɛ pɔre' ɲɛ. Jo kí tì kuɔre a ɲmɔbe tibont tà kɛ nnɔ, kí taa ilike nnɔ kí de bicɛɛkɔɛnb, kí li ɲmɔbe lifaal paaki bó, ɲɔ kí baa kí lá paan n'bo.» ²² *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, nɛ uje nnɔ saa' u'nun bó, ki siere' ki bure' nin uyensaa, kime u ɲmɔbe lifaal ki gbien'.

²³ *Yesu jjebe' ki liike' u'panpaankaab, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Nì faa ki gbien' nin binib bà ɲmɔbe lifaal nnɔ ní kɔ Uwien ya bɛl ni.» ²⁴ U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ miyɔkm cuo' u'panpaankaab cɛn, nɛ u tí tɔke' bɛ ki ye: «N'bumu, Uwien ya bɛl ni ya kɔm faa cɛn nɛ. ²⁵ Nì faa nin ufàandaan ní kɔ Uwien ya bɛl ni ki cɛn' ñɔkma ní càare mikpɛlpienbonm ni.» ²⁶ Nì tùɔre' ki beke' bɛ cɛn, nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «O, nì te nnɔ la, ɲmɛ li fre kí ɲmɛre?» ²⁷ *Yesu caan' bi'bo inun, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Binib nɛ ɲa ní fre, Uwien wɔn ɲa ní gbele niba, u li fre kí tien ni'kɛ.»

²⁸ Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Tinbi wɔn la, ti dàan' tibont kɛ nɛ ki paan' a'bo-a!» ²⁹ Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil wà kɛ dàan' u'den bii u'ninjieb bii u'ninsieb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpàan min nin tigbɛmɔnmɔnt bo la, ³⁰ u li lɛ iden nin ninjieb nin ninsieb nin naambe nin mubumu nin ikpàan, ni'kɛ bolm kobk fɛnfennɔ, ama u li lɛ ijend mɔ. Nɛ uyo wà we ní nnɔ, u lá li lɛ limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm. ³¹ Bisenlierb lá li paan puoli ki yebe. Puoli bó yaab mɔ lá li liere usɛn ki yebe.»

*Yesu tí len' u'kuum nin u'mekrm bó nta bo
(Matie 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² *Yesu nin u'panpaankaab doh Yerusalem bó, ne u le usen. Bi joh ma nnò u'panpaankaab ya yem saa' ne bujewaambu cuo' bà mɔ pɛ u'bo nnò. Nen saan ne u tí yin' u'panpaankaab piik nin bile nnò u'ba saan ne ki cin' ki tɔkeh be nà li tì tu wɔ ni'ból. ³³ U tɔke' be ki ye: «Li cengeh men, ti doh Yerusalem bó ne. Ti tì baa' la, bi li taa Unil ya Bijɛ kí ñukn bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb, be ní bu wɔ tibuur, kí ye u kpe mikuum, kí taa wɔ kí ñukn bà ña yé Sufmbɛ. ³⁴ Bi li lè wɔ, kí cere u'bo tíñinsent, kí ñi wɔ inalebe, kí yaan kí ku wɔ, ne wienta daali wɔ ní mekre bitenkpiib ni.»

*Saak nin San ya miɛbu
(Matie 20:20-28)*

³⁵ Tɔ, Sebede ya bijieɓ Saak nin San nekn' Yesu, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti yíe á tuo kí tien ti li miɛ ñe nà ne.» ³⁶ Ne u niire' be ki ye: «Ni yíe ní tien ba ne kí de ne?» ³⁷ Ne bi ye: «A lá jin' a'bel la, á cère tí'ni uba ní li ke a'nojie bó, utɔ mɔ ní li ke a'nɔgen bó.» ³⁸ Ne u ye: «Na ben ni miɛh nibonn nà. Ni li fre kí ji n li ji ijend yà nnò-ɔɔ?» Bii ni li fre kí kɔ n li kɔ micɛɛekm mà ni nnò ni-ii? * ³⁹ Ne bi ye: «Ti li fre.» Ne u ye: «Imɔn, ni li ji n li ji ijend yà nnò, ki li kɔ n li kɔ micɛɛekm mà ni nnò ni. ⁴⁰ Ama binib bà li kèle n'nojie nin n'ɔgen bó nnò wɔn, na yé min ne li gènde be. Uwien ne li de mifɛnm nnò u bonde' mè ki ble' binib bà nnò.»

⁴¹ U'panpaankaab piik bà sien' nnò cii' Saak nin San tɔke' wɔ ki ye bà, ne bi'benku ni cin' ki beh bi'bo. ⁴² Nen saan ne u yin' be u'ba saan ki tɔke' be ki ye: «Ni ben nì te ma uɛndun wuu ni. Bà yé idu ya bɛrb wɔbndeh i'nib ne,

* ^{10:38} Yesu taa' tinennent tule ne ki wuɔn' ijend nnò yebe ki kpe ma bo. Tun si: kí ñu kijendyiek ni bii kí lùo ijend ni.

nε bà ηmabe ticient nnə wəngɛh bε bi'tuəm kpε ma bo. ⁴³ Na ń li te nnə ninbi ni. Ni'ni wà yíe wə ń li yé ucien la, wə ń tien u'ba ni'tonsɔnl. ⁴⁴ Ni'ni wà yíe wə ń li yé usenlier la, wə ń tien u'ba ni'ke ya yonb. ⁴⁵ Kimε Unil ya Bijε ηa baa' uηendun wuu ni bε ń sɔn kí de wə. U baa' wən nε ń sɔn kí de binib, kí kpo ηə kí de binib bà yebe kí wiε.»

Yesu likre' Bartime
(*Matie 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶ *Yesu nin u'panpaankaab tì baa' Seriko ya du ni. Bi ñeh u'ni uyo wà nnə nε linigocienl paan' bi'bo. Ujuɔn uba ke sengbaal ki mieh, bi yih wə Bartime, u yé Time ya bijε. ⁴⁷ U cii' bi ye Nasarɛt ya *Yesu nε gèbreh, nε u cin' ki wuureh ki teh: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muɔ nni micεcɛkm.»

⁴⁸ Linigol nnə tengɛh u'bo ki teh wə ń ηmile, ama u tùrɛh ki wuureh nε ki teh: «*Dafid ya yaabile, muɔ nni micεcɛkm.» ⁴⁹ Nε *Yesu sere' ki ye: «Yin wə mɛn ní.» Nε bi yin' wə ki tɔke' wə ki ye: «Cuo a'ba! Fii kí sere, u yih ηε.»

⁵⁰ Nε u wiε' u'liergbenku, ki fii' wukbu, ki baa' *Yesu saan. ⁵¹ *Yesu niire' wə ki ye: «A yíe ń tien ba kí de ηε?» Nε u ye: «Cɛnbaa, n yíe ń likre nε.» ⁵² Nε *Yesu ye: «Li joh, a'tekjim nε ηmien' ηε.» U likre' i ya tàan bo, nε ki paan' *Yesu bo.

11

Binib kpiεkreh Yesu u tì kɔn' Yerusalem ni
(*Matie 21:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19*)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tì nεke Yerusalem ki tuo' Betifaaje nin Betani ya du. Ì te Olifi ya siin ya juɔl bó nε. Bi tì tuo' ni'saan ma nnə, nε u sɔn' u'panpaankaab ni bile ² ki tɔke' bε ki ye: «Li joh mɛn udu wà te inun bó nɔ ni. Ni tì kɔn' u'ni la, ni li pɔk kí lε uηuunfanfaan uba lùo. Uba ηa

laan jèke' wə. Ní lore wə kí taa ní. ³ Unil niire' nɛ ki ye bɛ tien' ni loreh wə la, ní ye: «Yonbdaan nɛ cieke wə. U li jiin wə ní fɛnfɛnnɔ wuɔ.» »

⁴ Bi bure', nɛ ki tì laa' uɲuunfanfaan nnɔ lùo iden iba saali bunañɔbu saan ki nɛke usɛn. Nɛ bi cin' ki loreh wə. ⁵ Binib bà se ní'saan nnɔ ya biba niire' bɛ ki ye: «Ni teh ba sɔ? Bɛ tien' ni loreh uɲuunfanfaan wuɔ nɔ?» ⁶ Nɛ bi jiin' bɛ *Yesu bi ye bɛ ní ye ma nnɔ. Nɛ binib nnɔ cɛbɛ' bɛ bi bure', ⁷ ki tuke' uɲuunfanfaan nnɔ ki baa' *Yesu saan, nɛ ki taa' bi'lier ki paan' u'bo, *Yesu jèke'. ⁸ Nɛn saan nɛ biba taah bi'lier ki pɛreh usɛn ni ki yɛbe. Bitɔb kɔh kumuɔku ni, ki bɛreh tifer ki mɔ lá pɛreh. ⁹ Bà le usɛn nnɔ nin bà pɛ puoli nnɔ kɛ wuureh ki teh: «Osana*, Uwien ya mɔnm ní li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo. ¹⁰ Uwien ya mɔnm ní li te ti'yaajɛ *Dafid ya bɛl là we ní nnɔ bo. Osana, Uwien wà te paaki bó.»

¹¹ Tɔ, *Yesu tì baa' Yerusalem, ki kɔn' Uwien ya duku† ya luo bo, ki liike' tibont kɛ. Uwien benh wù ní kɔ ma nnɔ, nɛ wɔn nin u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ñɛn' ki bure' Betani ya du bó.

*Yesu wiɛ' bukenkenbu buba miɲùum
(Matie 21:18-19)*

¹² Kutaaku faa', nɛ *Yesu nin u'panpaankaab ñɛn' Betani ya du ni ki bure'. Bi joh ma nnɔ nɛ mikònm tì cuo' wə. ¹³ U laa' bukenkenbu buba tì se fɔnfɔkm ki ɲmɔbe tifer. Nɛ u jon' wə ní tì liike u li lɛ niba bu'bo bii wa ní lɛ. U tì baa' bu'nintuɔli, ki laa' tifer baba nɛ bu'bo. Kime na là yé kenken ya lònliùnyo. ¹⁴ Nɛ u tɔke' busubu nnɔ ki ye: «Uba ɲa ji li lɛ bil liba a'bo fiebu.» Nɛ u'panpaankaab cii' u len' ki ye bà.

* 11:9 Liike Matie 21:9. † 11:11 Liike Matie 12:5.

*Yesu ɲɔre' binib Uwien ya duku ya luo bo
(Matie 21:12-17; Luk 19:45-48; San 2:13-22)*

¹⁵ Yesu nin u'panpaankaab tì baa' Yerusalem. Ne *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki cin' ki ɲuɔh binib bà kuɔreh tiwent nin bà daanh tiwent nnɔ ki ñendeh; ki tureh bilikkpendb ya teb nin bà kuɔreh inenjel nnɔ ya biemu ki gbɔbreh. ¹⁶ Wa cèreh nib tukeh went ki gèbreh Uwien ya duku ya luo bo.

¹⁷ Nen saan ne u tɔke' be ki ye:

«Nì kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Bi li yin n'duku inibol ke ya kaare ya duku ne»,

ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbùol ne.»

¹⁸ Bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb cii' *Yesu tien' ma bo. Ne bi nuunh bi li tien ma kí ku wɔ, ama ki ji fenge wɔ. Kime u'wɔknm sɔnge linigol nnɔ ya yenn cɛen ne.

¹⁹ Nì juɔre' ma nnɔ, ne *Yesu nin u'panpaankaab tí siere' udu nnɔ ni.

*Yesu wiɛ' bukenkenbu bùa miɲùum nnɔ kuore'
(Matie 21:20-22)*

²⁰ Kutɛɲɛsɔnsɔnku, ne bi cuonh ki gèbreh bukenkenbu nnɔ saan, ki laa' bù kuore' paaki ki tì ci' tingi. ²¹ Ne Pier tiere' nà wun tien', ne ki tɔke' *Yesu ki ye: «Cenbaa, liike, a wun wiɛ' bukenkenbu bùa miɲùum nnɔ, kuore'-a!» ²² Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «Teke men Uwien kí ji. ²³ N tɔkeh ne imɔn ne, unil wà ke li tɔke lijuɔl lie kí ye lè n fii kí tì lu miñuncienn ni, ki teke' ki jin' ki ye nì li tien ten u len' ma bo, ka maaleh milele la, nì li tien nnɔ ne. ²⁴ Nen bo ne n tɔkeh ne ki teh ni mie' Uwien nibonn nà ke ni'kaare ni la, ní li du kí ye ni laa' ne ɲɔ, ne ni li mɔnbe kí le nè ne. ²⁵ Uyo wà ni te kí kàareh, kí lá tiere ki ye uba ɲmobe ne tigber tà ke la, ní fère udaan ɲɔ ni' Baa wà te paaki bó nnɔ mɔ n fère

ne ni'biil. [²⁶ Ama na fère' ni'tòb la, ni'Baa wà te paaki bó mō ḡa n̄ fère ne.]»[‡]

Bi niire' Yesu wà de' wō usen wō n̄ tien u teh nà nō?
(*Matie 21:23-27; Luk 20:1-8*)

²⁷ Yesu nin u'panpaankaab tí liebe' ki baa' Yerusalem ni. *Yesu kòn' ki cuonh Uwien ya duku ya luo bo, ne bitòtuòrcienb nin *Yiko ya wònwòknb nin *Sufmbe ya cienb baa' u'saan, ²⁸ ki niire' wō ki ye: «A ḡmòbe usen á tien a teh nà nō-òò? ḡmε ne de' ḡε usen á tien nè?» ²⁹ Ne u ye: «N'mō li niire ne iniire iba kpein ne. Ni fre' ki jiiin' nni la, n'mō li tòke ne n ḡmòbe usen wà ki teh n teh nà nō. ³⁰ San là siih binib Uwien ya ḡnunm ma nnò, ḡmε ne là de' wō usen-i? Uwien bii binib ne? Tòke nni men.»

³¹ Nen saan ne bi tòkeh tòb ki teh: «Ti ye Uwien ne de' wō usen la, u li niire te kí ye: «Be tien' ta là teke' wō ki jin'-i?» ³² Ta n̄ fre kí ye binib mō sò.» Bi fenge linigol nnò mō, kime bi'ke tuo' ki ye San là cinbe ki yé *Uwien ya ḡòbonsòknl ne. ³³ Ne bi tòke' *Yesu ki ye: «Ta ben.» Ne u'mō ye: «N'mō ḡa ben, ka n̄ tòke ne wà de' nni usen n̄ tien n teh nà nō mō.»

12

Bikpàab bà bre ya kpenjenm
(*Matie 21:33-46; Luk 20:9-19*)

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu pòn' be mikpenjenm ki ye: «Uje uba ne là ḡmòbe bukpàabu, ki caan' bukpàabu nnò ni tisir tà bi taah tu'bii ki ḡeh fen nnò, ne ki beke' ki linde' bù, ki ḡbin' kubùoku kùà bi li ḡmengeh isibii nnò bu'ni, ki caan' kininbentaak bu'ni, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, ne ki bure' usen. ² Uyo wà isibii nnò tì ben' nnò, ne u sòn' utonsònl uba bikpàab nnò saan, wō n̄ tì teke wòn ukpedaan

[‡] 11:26 Bi kpiε' ki kele' tìgbònt tà nnò ya tuba migbiirm 26 ḡa te tu'ni.

ya bó ní. ³ Utónsɔnl nnɔ̀ tì baa' nɛ bi cuo' wɔ̀ ki ñi', ki ɲɔrɛ' wɔ̀, u liebe' inuɔkuon. ⁴ Ukpɛdaan nnɔ̀ tì sɔn' utónsɔntɔ̀ bɪ'saan. Nɛ bi tì ñiñi' ki cube' u'yul, ki susuke' wɔ̀. ⁵ U tì liebe' ki sɔn' utónsɔntɔ̀ bɪ'saan. Wɔ̀n tì baa' ma, bi ku' wɔ̀ nɛ. U liebe' ki sɔnsɔn' bitónsɔnb bɪ'saan bi yebe, bi tì ñiñi' biba, ki kuku' bitɔ̀b. ⁶ U'bijɛ baba nɛ ji sɛn' u'saan, u yé u'bijɛ nnɔ̀ cɛɛn. Nɛ u fɔrɛ' ki sɔn' wɔ̀ bɪ'saan, ki maaleh ki teh u yé u'bijɛ ma nnɔ̀, bi li tì bo wɔ̀ nɛ. ⁷ Ama bikpàab nnɔ̀ laa' u'bijɛ nnɔ̀ we ní ma nnɔ̀, nɛ bi tɔkɛ' tɔ̀b ki ye: «Wɔ̀n nɛ yé u'faajil, cèrɛ mɛn tì ku wɔ̀ ɲɔ̀ lifaal nnɔ̀ n̄ juore tì'yaal.» ⁸ Nɛ bi cuo' wɔ̀ ki ku', ki ñɛn' ki tì wiɛ' kɛgɛbaal.

⁹ «Tɔ̀, ukpɛdaan nnɔ̀ li tien mila? U li baa kí lá ku bikpàab nnɔ̀ nɛ, kí taa bukɔ̀pàabu nnɔ̀ kí guun bikɛtɔ̀b.

¹⁰ Na kaan' *Uwien ya gbɔ̀nku ni n̄ kɛlɛ' nà saan ki ye:

«Litenl là bidumɛb wiɛ' lè nnɔ̀,
lɛn nɛ lá tien' litenkpɛkl là cɔ̀ kuduku nnɔ̀ nɛ-ɛɛ?»

¹¹ Yonbdaan nɛ tien' nnɔ̀,
nɛ n̄ ɲmɔ̀be kuñuɔ̀rku tì' nun bó.»

¹² *Sufmɛ ya ciɛnb bɛndɛ' ki ye *Yesu pɔ̀n' bɛn nɛ mikɛnɛnm. Nɛn bo nɛ bɪ'nun mɔ̀n bɛ n̄ cuo wɔ̀, ama bi fɛngɛ' linigol nnɔ̀ nɛ ki siɛrɛ' ki dàan' wɔ̀.

Sesa ya lɛnpolike

(Matie 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Bi sɔn' *Farisɛnmɛ biba nin ubɛr Herod yaab ya biba *Yesu saan bɛ n̄ tì dɛlɛ wɔ̀, wɔ̀ n̄ lɛn kí lɔ̀lɛ u'ba. ¹⁴ Bi tì baa' nɛ ki tɔkɛ' wɔ̀ ki ye: «Cɛnbaa, ti bɛn ki ye a tɔkɛh tigbɛmɔ̀nt nɛ, ka fɛngɛ uba, ka boh uba ki cɛn' u'tɔ̀. A wɔ̀ngɛh tɛ Uwien ya sɛn mɔ̀nmɔ̀nm nɛ. Tɔ̀, ti ɲmɔ̀be usɛn tì li pèh lɛnpɔ̀ ki diɛnh ubɛrciɛn Sesa bii ta ɲmɔ̀be? Tì li pèh bii ti la pèh?»

¹⁵ *Yesu bɛn ki ye bi yé iñuɔ̀n ilele ya nib nɛ, nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni bikrɛh nni? Taa mɛn milikbim miba

* 12:14 Liike Matie 22:17.

ní n' liike.» ¹⁶ Bi taa' ní; nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ŋmɛ ya nɛnɛnku nin u'yel te mi'bo?» Nɛ bi ye: «Ubercien Sesa.» ¹⁷ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Taa mɛn nà yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa nà mɔ yé Uwien yaann, kí de Uwien.» U len' nnɔ ma nnɔ nɛ nì cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn.

Bitenkpiib ya mɛkrm ya gber

(Matie 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Nì ya puoli nɛ Saduseyɛnmbe biba baa' *Yesu saan. Ben nɛ lienh ki teh bitenkpiib ŋa n' mɛkre nnɔ. ¹⁹ Bi tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, Moyis là kele' yiko ki de' tɛ ki ye: «Unil ya ninjɛ kpo' ki cèrɛ' u'po, ka ŋmɔbe buk la, wɔ n' kere ukpɔpii nnɔ, kí maa mubumu kí de u'ninje wà kpo' nnɔ.» ²⁰ Tɔ, ninjɛb bilole biba nɛ là te, nɛ ukpiɛk lá kuɔn' upii, ki kpo', ka maa' buk. ²¹ Wà tɔ u'bo nnɔ kere' ukpɔpii nnɔ ki mɔ kpo' ka maa' buk. Wà mɔ tɔ wɔn bo nnɔ mɔ kere' wɔ ki mɔ kpo' ka maa' buk. ²² Bijɛb bilole nnɔ ke tien' nnɔ ki kpo' ka maa' buk. Upii nnɔ mɔ tì fɔrɛ' ki kpo'. ²³ Tɔ, bitenkpiib lá mɛkre' uyo wà la, ŋmɛ li si upii nnɔ? Kime bi'ke bilole kuɔn' wɔ ki tì bòn' nɛ.»

²⁴ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Na ben nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni ya tingi, ka ben Uwien ya tuɔm kpe ma bo. Nɛn nɛ cèrɛh ni tùrɛh. ²⁵ Bitenkpiib lá mɛkre' la, jɛb ŋa n' kuɔn piib, piib mɔ ŋa n' kun cɛr. Bi li te tɛn Uwien ya tondb nɛ paaki bó. ²⁶ Bitenkpiib ya mɛkrm mɛn la, na kaan' Moyis ya gbɔnku ni nà saan Uwien là len' nin Moyis kufɛtuku kuba saan kù teknh umu ka wih nnɔ nɛ-ɛɛ? U là tɔke' Moyis ki ye: «Min nɛ yé *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb ya Wien.» ²⁷ Uwien ŋa yé tenkpiib ya Wien, u yé bà fuobe ya Wien nɛ. Ninbi lienh ki teh bitenkpiib ŋa n' mɛkre ma nnɔ ni tùrɛ' kpɛlɛkpɛl nɛ.»

Li lɛ wɔbl yé wɔbkpiɛkl-i?

(Matie 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 *Yiko ya wɔnwɔknl uba là te ni'saan ki cii' bi nièh nin tɔb ma, nɛ ki laa' *Yesu jiin' bɛ mɔnmɔnm ma bo. U nɛkn' *Yesu ki niire' wɔ ki ye: «Iwɔb kɛ nni li lɛ yé likpiɛkl-i?» 29 Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Liwɔbkpiɛkl si: «Ninbi Israyel yaabɛ, li cengeh mɛn: Yonbdaan Uwien baba nɛ yé Yonbdaan. 30 Li yíe a'Yonbdaan Uwien nin a'fɛl kɛ nin a'tetem kɛ nin a'yɛnmaale kɛ nin a'tuɔm kɛ.» 31 Liwɔbl là tɔ si: «Li yíe a'tɔ tɛn a yíe a'ba ma bo.» Wɔbl liba ɲa te ki gèbre' liɛ ya wɔbl.»

32 Nɛ u tɔkɛ' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, a tɔkɛ' tigbɛmònt nɛ. A tɔkɛ' ki ye Yonbdaan Uwien yé Uwenbaabe nɛ, uba ɲa te ki pukn' u'bó ma nnɔ, tù te nɛ. 33 Unil yíe Uwien nin u'fɛl kɛ nin u'yɛnmaale kɛ nin u'tuɔm kɛ, ki yíe u'tɔ tɛn u yíe u'ba ma bo la, nɛn nɛ mɔn ki cɛn' wɔ ɳ li taah tiwɛnt ki teh ituɔrɛ ki wìndeh ki dienh Uwien nin mipum kɛ ya bol.» 34 *Yesu laa' u len' nin mibɛnm, nɛ u tɔkɛ' wɔ ki ye: «ɲa fɔkɛ nin Uwien ya bɛl.» Nɛn gèbre' ma nnɔ, uba ɲa ji kaabe' ki niire' *Yesu niire ki pukn'.

*Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nin Dafid ya gɛr
(Matie 22:41-46; Luk 20:41-44)*

35 *Yesu là te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib Uwien ya gɛr ma nnɔ, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Nì tien' mila *Yiko ya wɔnwɔknb lienh ki teh Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo yé *Dafid ya yaabil-i? 36 Mifuoñanm là cèrɛ' *Dafid bugbɛn len' ki ye:

«Yonbdaan Uwien tɔkɛ' n'Yonbdaan ki ye:

Kèlɛ n'ɔjɛ bó,

kí tì baa uyo wà

n li cèrɛ á tɛ a'nɛnnɛndb bo litaal.»

37 *Dafid mɔnɔn là yin' Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liɛbɛ' ki yé u'yaabil-i?» Linigociɛnl cengeh *Yesu ya gɛr, nɛ nì ɲmɛ lè cɛn.

*Li ben men Yiko ya wɔnwɔknb bó
(Matie 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Yesu wɔknh bɛ Uwien ya gber, nɛ ki tɔkeh bɛ ki teh: «Li ben men *Yiko ya wɔnwɔknb bó. Bi yíe bɛ ní li guoh tiliɛrgbengt nɛ ki gaakeh, ki yíe binib ní li gbaandeh ki fuondɛh bɛ mudaamu ni, ³⁹ki yíe bɛ ní li kaah binikɛkɛkɛkb ya kànkàan itáan ya dur ni nin tinacent ni. ⁴⁰Ben nɛ jinh ki pendɛh bikpɔpiib, ki kàareh nì wuɔkreh, ki bɔndɛh binib ya nun bó. Nɛn bo nɛ Uwien li tùɔre kí dɛre bi'tub cɛɛn.»

*Ukpɔpiɛcɛkdaan uba ya pum
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Tɔ, *Yesu kɛ ki nɛke Uwien ya pum ya likkpien-bùol, nɛ ki likeh linigol nnɔ kpìndɛh len ilike ma bo. Bifaadɛnb bà yɛbe bàareh ki kpìndɛh ilike len ì yɛbe. ⁴²Ukpɔpiɛcɛkdaan uba mɔ baa' ki lá kpìen' milikbim mile ma baa' gbɔnku kuba mɔnɔn. ⁴³Nɛ *Yesu yin' u'panpaankaab ki tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ukpɔpiɛcɛkdaan wuɔ kpìen' ilike ki cɛn' bà kɛ kpìen' nnɔ. ⁴⁴Kimɛ bi'kɛ de' ka pɔkre' bi'like ya pɔkl. Ama wɔn yé ucɛkdaan nɛ, ki tonde' u ɛmɔbe nà kɛ nnɔ ki lá kpìen'.»

13

*Bi lá li bere Uwien ya duku
(Matie 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki ñɛn', nɛ u'panpaankaab ni uba tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, liike itɛn yíe gbenge ki kɛ ma bo-a! Liike bi taa' yè ki mɛn' tidur tù ɛmɔbe kuñuɔrku ma bo-a!» ² Nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «A laa' tiducient tuu nɔ-ɔɔ? Bi lá li bere tu'kɛ nɛ, tɛnl liba mɔnɔn ɲa lá li juore kí li pɛ tɔl bo.»

Ijend ya yo lá li te ma bo

(Matie 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Yesu jon' ki tì kèle' Olifi ya siin ya juol bo, Uwien ya duku ya nuun bó, ne Pier nin Saak nin San nin Andre baa' u'saan bi'baba, ki lá niire' wò ki ye: ⁴ «Tòke tɛ, tibont nno ke lá li tien uyo wà? Ku ɛ diɛku ba li wuon kí ye uyo nno baa'.» ⁵ Ne u cin' ki tókeh be ki teh: «Li ben men, ki la cère uba ní tuln ne. ⁶ Kimɛ binib lá li baa ki yebe kí li ɣmòbe n'yel ki teh bi yé min ne, kí tuln binib bà yebe. ⁷ Ni lá cii binib tɔh lituol kɔnkɔnm ni bii fɔnfɔkm la, ni la cère ni'fèl ní li tiinh. Kimɛ tu ya bont ke li tien ne kí yaan, na laan yé gbengbenyo. ⁸ Kimɛ linibol liba li jèke linibotol. Libel liba ya nib mɔ li jèke libetol yaab. Kitink li jènge bùol, bùol. Mikònm mɔ li lu. Nì li te ten imerwien ya cincinm ne.

⁹ «Ninbi ben wɔn, li ben men. Bi lá li cuo ne kí jon tibuur, kí ñi ne itáan ya dur ni. Min bo, bi lá li tuke ne kí jo tibuur idu ya cienb nin biberb saan. Nno ne ni li yé n'mònkunb bi'saan. ¹⁰ Bi li kpaande tigbemònmònt tuu inibol ke saan ne kí yaan. ¹¹ Bi cuo' ne ki jon' tibuur la, ni la pòk kí li yòke ni li len kí ye bà. Uyo nno lá baa' la, *Mifuoñaanm ne li tóke ne ni li len kí ye bà. Na yé ninbi ne li len, *Mifuoñaanm ne li len. ¹² U ya yo ne unil li kuore u'ninje, be ní ku wò. Baa mɔ li kuore u'buk, be ní ku kè. Mubumu mɔ li fii kí sere mu'naambe nin mu'baambe bo, kí cère be ní ku be. ¹³ Min bo ne binib ke li nen ne. Ama wà ke li minde kí li ɣmòɣmòbe kí tì fore nno, wɔn ne li ɣmɛre.»

Nibonn nà ɣmòbe ijuòke ya gber

(Matie 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ «Ni li ɛ ijuòke ya bonn nà saah tibont tà ke mɔn nno se na bi li sere nà saan. (Wà ke kàanh la, wò ní li ciih ni'tingi.) Uyo nno lá baa' la, bà li te Sude ya tinfenm ni nno, be ní sen kí jo ijuon bó. ¹⁵ Wà te kudulekaaku ya paaki la, u la jiire kí kò iden ni, kí taa niba. ¹⁶ Wà mɔ te ikpàan bó la, u

la liebe kí kun, wə́ n̄ tì taa u'liergbenku. ¹⁷ U ya yo bipiib bà punbe nin bà ñmòbe mubumu mùa ñaanh, li ñmòbe micεεkm nε. ¹⁸ Li kàareh men, Uwien la cère n̄ n̄ tien kusenañuòku. ¹⁹ I ya den binib li ji ijend kí gbien. Haali uñendun ya cincinm kí lá baa fεnfennò, nib ña laan jin' i ya jend ya bol, ka ji lì li ji yè fiebu. ²⁰ Yonbdaan ña bi kùore' ijend nnò ya wien bo la, uba m̄n̄n̄n̄n̄ ña bi li ñmere. U gènde' binib bà nnò bo nε cère' u kùore' iwien nnò bo.

²¹ «U ya yo unil t̄ake' nε ki ye: «Liike m̄n̄, Uwien ya Nigendke Kristo te niε saan» bii «u te niε bó» la, ni la tuo. ²² Kime bitonn̄n̄m̄n̄nkunb li baa. Biba li ye bi yé Uwien ya Nigendke Kristo nε. Bitòb li ye bi yé *Uwien ya ñ̄bonsòkn̄b nε. Bi li tien micincilm̄n̄ ya bont nin miyòkm ya bont, kí tuln binib. Bi li nuunh n̄ tuo' la, be n̄ tuln Uwien gènde' binib bà nnò m̄n̄n̄n̄n̄ nε. ²³ Ninbi li ben m̄n̄. N kp̄ie' ki t̄ake' nε tigber nnò ke ñò.»

Unil ya Bijε ya baam ya gber

(Matie 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ «Ama, ijend nnò ya yo gèbre' la, uwien li bliike, uñmaal ña ji li wien, ²⁵ Iñmaabii li cecere kí lu, tibont tà ñmòbe mituòm paaki bó li jènge.

²⁶ U ya yo nε bi li lε Unil ya Bijε te titewòlgbont ni, ki we ní, ki ñmòbe ufaa nin ukp̄ieke ki gbien'. ²⁷ U ya yo nε u li s̄n̄ Uwien ya tondb be n̄ jo lenpuoli nin nintuoli nin ugen nin ujie bó, kí cin utingbaan uba kí tì baa utò, kí taan Uwien gènde' binib bà nnò ke.»

Bukenkenbu ya kpenjenm

(Matie 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ «Bukenkenbu ya tetem yé mikpenjenm nε ni'bo. Ni lá laa' bù t̄òh isigben, ki bundeh la, ni ben ki ye n̄ n̄ke

uñalend ne*. ²⁹ Nnɔ ne, ni lá laa' tibont tuu teh la, ní li ben kí ye Unil ya Bijɛ nek'n' ní'nañuɔn saan ɲɔ†. ³⁰ N tɔkeh ne imɔn ne, tibont nnɔ ke li tien kí le fenfennɔ ya nib bie ɲa laan kpo' ki gben'. ³¹ Kutaaku nin kitink li gben. Ama n'gber tun ɲa ɲmɔbe tù ní gben.»

*Uba ɲa ben lidaali là Unil ya Bijɛ li baa ní
(Matie 24:36-44)*

³² «Ama uba ɲa ben tibont nnɔ li tien lidaali là bii uyo wà. Paaki bó, Uwien ya tondb ɲa ben. U'Bijɛ mɔnɔn ɲa ben, Uwien Baa baba ne ben. ³³ Li ben men ki la gɔh, kime na ben uyo nnɔ. ³⁴ Nì naan uje wà joh usen ki tɔke' u'tonsɔnb ki ye be ní li likeh u'den mɔnmɔnm, ki wuɔn' wà ke u li sɔn lituonl là, ki tɔke' u'nañɔguurl ki ye u la gɔh, ki yaan ki bure' ne. ³⁵ Nen bo, la gɔh men, kime na ben uyo wà ududaan li baa ní. U li baa ní kutajuɔku-uu, kuyɔku-uu, ukuoɲemuɔyo-oo, kutenɲaaku-uu, na ben. ³⁶ Li ben men, ɲɔ u la lá lure kí baa kí le ni dɔ ki gɔh. ³⁷ N tɔkeh ne nà nɔ n tɔkeh binib ke ne, la gɔh men.»

14

*Bi kpaan' iyɛ be ní ku Yesu
(Matie 26:1-5; Luk 22:1-2; San 11:45-53)*

¹ Nì sien' iwien ile be ní jele *Sufimbe ya Pak ya nacenku. U ya yo ne bi ɲmɔnh kɔnɔ wà ɲa ɲmɔbe ñɔke. *Bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nuunh bi li tien ma kí bole kí cuo *Yesu kí ku wɔ, ² ne ki tɔkeh tɔb ki teh: «Ti la cuo wɔ men kunacenku nnɔ ya yo. Ti cuo' wɔ u ya yo la, udu ya nib li kpre.»

*Upii uba wule' Yesu ya yul bo lefina
(Matie 26:6-13; San 12:1-8)*

* 13:28 Liike Matie 24:32. † 13:29 Liike Matie 24:33.

³ Tɔ, *Yesu là te Betani ya du ni, Simɔn ujend den ki jinh tijier. U jinh uyo wà nnɔ nɛ upii uba kɔn' ní ki tuke lɛfina uba u'daaku faa cɛɛn alabaat* ya dingl ni, bi yih lɛfina nnɔ naar. Upii nnɔ kpɔbre' lidingl nnɔ ya tule, ki taa' lɛfina nnɔ kɛ ki wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁴ Binib bà te ni'saan nnɔ ya biba ya benku ni ben', nɛ bi niireh tɔb ki teh: «Bɛ tien' u ñɛnde' lɛfina wuɔ nɔ? ⁵ Bi bi li fre kí kuɔre wɔ kí lɛ nɛ ñ gɛbre iwentun kobiita ya paaku kí taa kí gbiire bijiinb-a!» Nɛ ki kɔnh nin upii nnɔ. ⁶ Nɛ *Yesu ye: «Cère wɔ mɛn wɔ ñ fuore. Bɛ tien' ni ñaabeh u'yɛnm nɔ nnɔ? U tien' nà mɔn nɛ ki de' nni-a! ⁷ Bijiinb lè li te ni'saan uyo kɛ nɛ. Ni yíe ní tore bɛ uyo wà la, ni li fre kí tore bɛ; ama min ña ñ li te ni'saan uyo kɛ. ⁸ U tien' u li fre kí tien nà nɛ. U taa' lɛfina nnɔ ki wule' n'bo ki kpiɛ' ki bonde' n'gbɛnɛnt ñɔ bɛ ñ sube nni nɛ. ⁹ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, bi li kpaande tigbɛmɔnmɔnt tuu uɣɛndun ni nà saan kɛ nnɔ, bi li len u tien' nà nɔ bó, ñɔ binib ñ li tien u'bó.»

Sudas yíe wɔ ñ kuɔre Yesu

(Matie 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyɔt nnɔ jon' ki tì laa' bitɔtuɔrcienb ki ye u li taa *Yesu kí ñukn bɛ. ¹¹ Bi cii' nnɔ ma nnɔ bi'yɛnm sɔnge' cɛɛn, nɛ bi pùon' ki ye bi li de wɔ ilike. Nɛ u bure' ki tì nuunh u li ñɛ isen yà kí taa *Yesu kí ñukn bɛ.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Sufmɛ ya Pak ya nacenku

(Matie 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-30)

¹² Kpɔnɔ wà ña ñmɔbe ñɔke ya nacenku ya cincindaali, lidaali là bi kòreh *Sufmɛ ya Pak ya pefanfaan nnɔ nɛ *Yesu ya panpaankaab niire' wɔ ki ye: «A yíe tí tien ñɛ kunacenku nnɔ ya jier lɛ saan-i?» ¹³ Nɛ u tɔke' u'panpaankaab ni bile ki ye: «Ní jo udu bó. Ni tì kɔn' u'ni la, ni

* 14:3 Liike Matie 26:7.

li le uje uba u tuke liñuncuəl ki cendeh ne. Ní paan u'bo, ¹⁴ kí tí kə u li kə iden yà ni nnə ni kí təkə udendaan kí ye: «Tí' Cenbaa ye wən nin u'panpaankaab li ji kunacenku nnə ya jier ku le duku ni?» ¹⁵ U li wuən ne lidutətuəl ya paaki ya ducienku kuba bi bonde' kù ɲə, tibont ke te ku'ni. Ní tien te kunacenku nnə ya jier kun ni.» ¹⁶ Bi bure' ki tí baa' udu nnə ni, ne ki laa' *Yesu təkə' be ki ye bi li le nà ke nnə, ne ki tien' kunacenku nnə ya jier.

¹⁷ Nì juore' ne *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnə baa' ki kən' kuduku nnə ni. ¹⁸ Bi ke ki jinh uyo wà nnə ne u təkə' be ki ye: «N təkəh ne imən ne, ninbi bà te ki jinh n'saan nə ni ya uba ne li kuore nni.»

¹⁹ Bi'yenm saa' ki gbien', ne bi niireh wə jeje ki teh: «N teh min ɲa ñí-a?» ²⁰ Ne u ye: «Ninbi piik nin bile bié ni ya uba ne li kuore nni. Min nin udaan ne taan' ki paan' lisenl ni nə. ²¹ Unil ya Bijé li kpo ten nì kele' u'bo *Uwien ya gbənku ni ki ye ma bo nnə ne. Ama unil wà li kuore wə nnə nì bre udaan bo. Ba bi maa' wə mənən la, nì bi li tu u'bo.»

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korənt yaab 11:23-25)

²² Bi te ki jinh tijier ma nnə, ne *Yesu yuure' kpənə, ki faare' Uwien, ki kəkuə', ki taa' ki de' be, ki ye: «Teke mən. Nà sə yé n'gbenent.» ²³ Ne ki taa' midaam mə, ki faare' Uwien, ki taa' ki de' be, bi'ke ñun'. ²⁴ Ne u təkə' be ki ye: «Nà sə yé n'səm. Mən ne wəngəh ki teh Uwien cuo' nin binib kujətiəku. Mì li puube binib bà yebe ya kpele bo.» ²⁵ Ne ki ye: «N təkəh ne imən ne, ma ji li ñu sibii ya daam haali kí tí baa lidaali là n li liebe kí ñu mè midəfənm Uwien ya bel ni.»

Yesu təkə' Pier ki ye u li nie kí ye wa ben wə

(Matie 26:31-35; Luk 22:31-34; San 13:36-38)

²⁶ Bi gen' Uwien ya yuon ki gben' ne ki ñen' ki don' Olifi ya siin ya juɔl bo. ²⁷ Nen saan ne *Yesu tɔke' be ki ye: «Ni'ke li sen kí dàan nni, kime nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «N li ku upekpaal ne ipe ke í yere.» ²⁸ Ama uyo wà n li mekre bitenkpiib ni nnɔ, n li liere ne kí jo Galile.» ²⁹ Ne Pier tɔke' wɔ ki ye: «Bi'ke li sen kí dàan ɲe mɔnɔn la, min ɲa í sen.» ³⁰ Ne *Yesu ye: «N tɔkeh ɲe imɔn ne, kuñɔnku kuu a li nie bolm mita kí ye ɲa ben nni ne kí yaan ukuoje í muɔ kí lere.» ³¹ Ne Pier ñiikeh ki lienh ki teh: «Haali bi li ku min nin sin ke mɔnɔn la, ma í nie kí ye ma ben ɲe.» Ne bitɔb bà sien nnɔ ke len' nnɔ.

Yesu kàare' ni'ba saan bi yih nè Getsemani
(*Matie 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³² Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab tì baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Ne u tɔke' be ki ye: «Juore men nie saan, í jo kí tì kàare.» ³³ Ne ki taa' Pier nin Saak nin San ki bure'. Bujewaanbu cin' ki kɔh wɔ ne u'yenm saah. ³⁴ Ne u tɔke' be ki ye: «N'yenm saa' ki tì kende' ten mikuum ne benh nin nni. Ni'mɔ í juore nie saan, ki la gɔh.»

³⁵ U jende' ki jon' inun bó waamu, ne ki pùon' ki kàareh ki teh nì li tuo la, Uwien la cère' ijend yie ya yo í baa ní, ³⁶ ki lienh ki teh: «O, n'Baa, a li fre kí tien nibonn ke. Cère ijend yie í jende nni. Ama la cère nè í li yé min yie nà, cère' nè í li yé sin yie nà.»

³⁷ U liebe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi dɔ ki gɔh ne, ne u tɔke' Pier ki ye: «Simɔn, a gɔh ne-εε? ɲa í fre kí la gùɔn kukurku kuba mɔnɔn-ii? ³⁸ La gɔh men, kí li kàareh ɲɔ ki la lu biikm ni. Ni'yenm yie, ama mituɔm ne pɔre' ne.»

³⁹ Ne ki tí jende' waamu, ki kàare' nin i ya ñɔbonbaab. ⁴⁰ U tí liebe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi tí gɔh ne, kime migùɔnm ne ñɔnde' be, ba ben bi li jiin kí ye bà.

⁴¹ U tí jon' ki kàare' ki lièbe' ní nta bo, ki tòke' be ki ye: «Ni biè ki fuoreh ne ki dɔ ki gəh-a! Nì dèkre'-a! Uyo baa'-a! Bi li taa Unil ya Bijè kí ñukn bibierdenb. ⁴² Fii men tí jo. Liike men, wà kuəre' nni nnə nekn' ní ɲɔ.»

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Luk 22:47-53; San 18:3-12)

⁴³ U laan biè ki lienh ne Sudas u'panpaankaab piik nin bile nnə ya uba nin linigol pək ki puɔ' u'bo ki tuke mujusiemu nin ilenben. Bitətuərcienb nin *Yiko ya wənwəknb nin *Sufmbe ya cienb ne sən' be ní. ⁴⁴ Sudas wà kuəre' *Yesu nnə tòke' linigol nnə ki ye: «Ni lá laa' n jon' ki tì ləkn' wà la, wən nínə. Ní cuo wə, kí tùəre kí li ɲuuke wə ki joh.»

⁴⁵ Tə, Sudas tì baa' ne ki pək ki nekn' *Yesu ne ki ye: «Cənbaa,» ne ki ləkn' wə. ⁴⁶ Ne bi cuo' Yesu. ⁴⁷ Bə te ni'saan nnə ya uba nère' kijusiek ki ge' ki paare' bitətuərcienb ya cien ya tonsənl uba ya tubl. ⁴⁸ Ne *Yesu tòke' bə baa' be ní lá cuo wə nnə ki ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilenben ní lá cuo nni ten n yé udukond ne-a! ⁴⁹ Idaan ke n là te ni'saan Uwien ya duku ya luo bo ne ki wəknh binib, ne na cuo' nni u ya yo. Tə, ni cuo' nni fənfenno, ɲə nà kele' *Uwien ya gbənkɔ ni nnə nè ní tien ne.»

⁵⁰ Nən saan ne u'panpaankaab ke sən' ki dāan' wə. ⁵¹ Unacenfaan uba mə là pɛ u'bo ki fifike' bukpɛlbu. Bi ye be ní cuo unacenfaan nnə ki tì dèkre nin u'kpɛlbu, ⁵² ne u dāan' b̀̀ ki sən' liñil ki bure'.

Sufmbe ya buur ya cekl yaab bun' Yesu tibuur

(Matie 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)

⁵³ Bi taa' *Yesu ki jon' bitətuərcienb ya cien den. Bitətuərcienb ke nin *Sufmbe ya cienb nin *Yiko ya wənwəknb mə taan' ni'saan. ⁵⁴ Pier pɛ *Yesu bo, ki te fənfəkm ki tì baa' bitətuərcienb ya cien den, ki kən' ki kèle'

biguguurb saan ki lokreh umu. ⁵⁵ Bitotuwarcienb nin tibuur ya cekl yaab ke nuunh bi li dule na bo ki biin *Yesu na ki ku wo. Bi tien' ma ke ba laa' u'biil. ⁵⁶ Binib ligol nen' u'bo kutonnenku ke ya bol ama bi'gber nno na cende'. ⁵⁷ Bi'ni biba fii' ki sere' ki nen' u'bo ki ye: ⁵⁸ «Ti cii' u len' ki ye u li bere Uwien ya duku kua binib men' ku nno, ki me kutaku iwien ita, nib na ni me kun.» ⁵⁹ U ya sen ni monon bi'gber na cende'.

⁶⁰ Bitotuwarcienb ya cien fii' ki sere' binib nno ke ya siik ni, ne ki niire' *Yesu ki ye: «Na ni len ki jiiin-ii? Na nmabe tuba a len ki jiiin binib ba biindeh ne na-oo?» ⁶¹ Ne *Yesu nmim ka gere'. Bitotuwarcienb ya cien ti niire' wo ki ye: «A ye Uwien ya Nigendke Kristo ne-ee? A ye ti pekeh wa nno ya Bijje ne-ee?» ⁶² Ne *Yesu ye: «N ye won ne. Ni li le Unil ya Bijje ke Uwien, mituom ke ya daan ya jie bo, ki li le u te titewolgbont ni paaki bo, ki we ni.»

⁶³ U len' nno ma nno, ne bitotuwarcienb ya cien kere' won bugben ya lierl†, ne ki ye: «Ta ji nuunh monkunl. ⁶⁴ Ni cii' u suke' Uwien ma bo. Ni maaleh mila?» Ne bi'ke ye u bii' ki kpe mikuum.

⁶⁵ Bi'ni biba cin' ki cereh u'bo tiñinsent ki taa' kukpelcieku ki pibn' u'nun bo, ki kureh wo, ki takeh wo ki teh: «Bukre' wa kure' ne.» Ne biguguurb nno taa' wo nin itenpe.

Pier nie' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:69-75; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pier te uluo bo uyo wa nno, ne bitotuwarcienb ya cien ya piitonsoni uba baa' ⁶⁷ ki laa' Pier lokreh umu, ne u tuore' ki liike' wo ki ye: «A mo la te nin Nasaret ya *Yesu wuo ne.» ⁶⁸ Ne Pier nie' ki ye: «Ma ben, ka cii' a lenm nno ya tingi.»

† 14:63 Liike Matie 26: 65.

Nε ki siere' ki kɔn' kunakuuku ni. [U ya yo nε ukuoje muɔ'.]‡

⁶⁹ Upiitonsonl nno tí laa' wɔ nε ki tí tɔke' binib bà te ni'saan nno ki ye: «Ujε wuɔ mɔ yé *Yesu yaab ya uba nε.»

⁷⁰ Nε Pier tí niε' nle bo.

Nì tí pukn' waamu nε binib bà te u'saan nno mɔ tɔke' wɔ ki ye: «Nì yé imɔn nε, a yé *Yesu yaab ya uba nε, kime a'mɔ yé Galile ya nil nε.» ⁷¹ Nε Pier cin' ki nieh ki poleh ki teh: «Ma ben ni lienh unil wà ya gber nɔ, n nen' la, Uwien la dàan nni» ⁷² Nε ukuoje pɔk ki muɔ' i ya tàan bo ki lere'. Nen saan nε Pier tiere' *Yesu bi tɔke' wɔ ma ki ye: «A li nie bolm mita kí ye ŋa ben nni nε kí yaan ukuoje n muɔ kí lere» nno, nε ki muɔ' cεen.

15

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur

(Matie 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; San 18:28-38)

¹ Nì faa' kutenŋesonsɔnku, nε bitɔtuɔrcienb nin *Sufmbe ya cienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nin tibuur ya cekl yaab ke kèle' ki bonde' bi li tien ma bo. Bi lòle' *Yesu, nε ki taa' wɔ ki tì ŋukn' Pilat. ² Pilat niire' wɔ ki ye: «Sin, a yé *Sufmbe ya ber nε-εε?» Nε u jiin' wɔ ki ye: «Sin nε ye nno.»

³ Tɔ, Bitɔtuɔrcienb nno biin' wɔ isen yà yebe ni. ⁴ Nε Pilat tí niire' wɔ ki ye: «Ŋa n len kí jiin-ii? Cenge bi biindeh ŋe mibiinm mà ke ya bol-a!» ⁵ Ama *Yesu ŋa ji jiin' nɔɔnɔl, nε nì cuo' Pilat miyɔkm.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpε mikum

(Matie 27:15-26; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16)

⁶ *Sufmbe ya Pak ya nacenku ke nacenku ya yo la, Pilat li ñen lipekl ya nil wà linigol yíe wɔ nε kí wie. ⁷ U ya yo ki laa'

‡ 14:68 Bi kpíε' ki kele' tiggɔnt tà nno ya tuba ni u ya yo nε ukuoje muɔ' ŋa te tu'ni.

uje uba te lipekl ni bi yih wə Barabas. Wən nin binib bà là pɛ u'bo nno là kpiin' kukpiinku nɛ ki ku' unil uba. Nɛn bo nɛ bi là pɛkn' bɛ. ⁸ Linigol nno baa' Pilat saan ki tɔke' wə ki ye wə ń tien u tì ń teh ma kunacenk u nno ya yo. ⁹ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni yíe ń wiɛ nɛ *Sufmbɛ ya bɛr nɛ-ɛɛ?» ¹⁰ U niire' nno, kimɛ u bɛn ki ye bitɔtuɔrcienb ɣmɔbe kinɛnk nɛ *Yesu bo, nɛn nɛ cère' bi taa' wə ki ɣukn' wə.

¹¹ Ama bitɔtuɔrcienb bɛn sureh linigol nno nɛ ki teh bɛ ń tɔke Pilat wə ń wiɛ bɛ Barabas. ¹² Nɛ Pilat tí niire' bɛ ki ye: «Nno la, uje wà ni yih wə *Sufmbɛ ya bɛr nno n li tien wə mila?» ¹³ Nɛ bi wuure' ki ye: «Kpɛ wə udɔpɔnpɔn bo!» ¹⁴ Nɛ Pilat tí niire' bɛ ki ye: «U tén ki bii' li lɛ biil nɛ?» Nɛ bi tũɔreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Kpɛ wə udɔpɔnpɔn bo!»

¹⁵ Pilat yíe wə ń sɔnge bi'yɛnm nɛ ki wiɛ' Barabas. U cère' u'sojambe ñi' *Yesu inalebe, nɛ u taa' wə ki de' bɛ bɛ ń tì kpɛ wə udɔpɔnpɔn bo.

Sojambɛ lɛh Yesu

(Matie 27:27-31; San 19:2-3)

¹⁶ Sojambɛ nno taa' wə ki kɔn' Pilat den uluo bo, nɛ ki yin' bi'cekl ya sojambɛ kɛ ki taan', ¹⁷ ki taa' kuliermónmónku* kuba ki goln' wə, nɛ ki taa' ikonkon ki lònlon' uyukpɛkpɛ ki kpɛle' u'yul, ¹⁸ nɛ ki teh tɛn bi pèkeh wə nɛ ki teh: «*Sufmbɛ ya bɛrɔ, ti fuondeh ɣɛ-a!» ¹⁹ Ki taah lilɛnbɛn ki kpaakeh u'yul bo, ki cɛreh u'bo tiñinsɛnt nɛ ki gbaandɛh u'nun bó ki gòndɛh. ²⁰ Bi lè' wə ki tì gbɛn', nɛ ki gore' kuliermónmónku nno, ki taa' u'wɛngolkaar ki jiiin' ki goln' wə, nɛ ki taa' wə ki ñɛn' ki bure' bɛ ń tì kpɛ wə udɔpɔnpɔn bo.

* ^{15:17} U ya yo, biberb là guoh tiliermónt tà ya daaku faa nɛ.

Bi kpe' Yesu udəpənpən bo

(Matie 27:32-44; Luk 23:26-43; San 19:17-27)

²¹ Bi joh ma nnə nɛ ki tì cende' uje uba bi yih wə Simən, u yé Sirenn ya du ya nil nɛ, ki ñen' ikpàan bó ní. U yé Aleksand nin Lufus ya baa nɛ. Bi cuo' uje bugben ki wəbn' wə, wə í tuke *Yesu ya dəpənpən. ²² Bi taa' *Yesu ki tì baa' niba saan, bi yih nè Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpəbku ya Bùol.» ²³ Nɛ ki taa' midaam mà cuuke' uñəke wà bi yih wù miir nnə ki de' wə ki ye wə í ñu. Nɛ u yìe' ka ñun'. ²⁴ Sojambe nnə kpe' wə udəpənpən bo. Nɛ ki taa' u'wengolkaar be í tì gbiire nɛ ki fùəre' imúon ki liike' wà ke li ji ná bó. ²⁵ Nì là te kutənɲaaku tikur tiwe nɛ, nɛ bi kpe' wə udəpənpən bo. ²⁶ Bi là kele' nà cère' bi kpe' wə nnə ki tɛbn' u'dəpənpən bo u'yul bó. Bi là kele' ki ye: «*Sufmbe ya bɛr.» ²⁷ Bi kpe' idukond ile mə idəpənpən bo Yesu saan. Bi kpe' uba u'nəjie bó, ki kpe' utə u'nəgen bó. [²⁸ Nɛ nà kele' *Uwien ya gbənkú ni nnə tien'. Nì kele' ki ye: «Bi kaan' wə ki kpəbn' idukond bó nɛ.»]†

²⁹ Binib bà gəbreh ni'saan nnə sukreh wə ki gònbeh iyul ki təkheh wə ki teh: «Sin wà là ye a li bere Uwien ya duku kí liəbe kí mɛ kù iwien ita nnə ³⁰ ɲmien a'ba, kí jiire ní udəpənpən wuu bo-a!»

³¹ Bitətuərcienb nin *Yiko ya wənwəknb mə lɛh wə ki teh: «U ɲmien' binitəb nɛ, ka í fre kí ɲmien u'ba-a! ³² Uwien ya Nigendke Kristo, Israyel yaab ya bɛrə, jiire ní udəpənpən wuu bo fɛnfɛnno, tí lɛ ɲə kí teke ɲɛ kí ji-a!» Nɛ bi kpe' idukond yà u'saan idəpənpən bo nnə mə sukreh wə nnə.

Yesu ya kuum udəpənpən bo

(Matie 27:45-56; Luk 23:44-49; San 19:28-30)

† ^{15:28} Bi kpiɛ' ki kele' tigbont tà nnə ya tuba ni migbiirm 28 ɲa te tu'ni.

³³ Tɔ, kuwensiiku ya yo nɛ nì ci' ki bìike' utingben kɛ bo ki tì baa' kutaajuɔku tikur tuta ya yo. ³⁴ Tikur tuta ya yo nɛ *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Elowi, Elowi, lama sabaktani?» Ni'tingi si: «N'Wien, n'Wien, bɛ tien' a wiɛ' nni?»

³⁵ Binib bà se ni'saan nnɔ ya biba ŋa cii' u wuure' ki ye ba mɔnmɔnm nɛ ki ye: «Li cengeh mɛn u yih Eli nɛ.»

³⁶ Bi'ni uba sɛn' ki jon' ki tì yuure' ticitɔnt ki lá sèkn' midɛŋmiŋmiikm miba ni, ki taa' ki tuun' lilenbenl bo, ki tɛnde' ki kòle' u'ñɔbu ki ye wɔ n̄ muɔre, nɛ ki ye: «Dàan mɛn, tí liike Eli li baa kí lá jiin wɔ bii wa n̄ baa.»

³⁷ Nɛn saan nɛ *Yesu wuure' ufaa bo, nɛ ki kpo'. ³⁸ U ya yo nɛ kukpɛlcekpɛkpiɛku kùà bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnɔ kere' ku'siik ni paaki ki tì ci' tingi. ³⁹ Sojamɛ kobk ya ciɛn wà se *Yesu ya nun bó nnɔ laa' u kpo' ma bo nɛ ki ye: «Imɔn, uje wuɔ mɔnbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ.»

⁴⁰ Bipiib biba mɔ là te ni'saan, ki se fɔnfɔkm ki likeh. Bi'ni uba si Mari Madelenn, utɔ si Saakbuk nin Yose ya naa Mari, utɔ mɔ si Salome. ⁴¹ *Yesu là te Galile ma nnɔ, nɛ bipiib nnɔ là pɛ u'bo, ki sɔnh itùon ki toreh wɔ. Bipiib bà là pɛ u'bo ki tì baa' Yerusalem nnɔ mɔ là te ni'saan ki yebe.

Yesu ya subm

(Matie 27:57-61; Luk 23:50-56; San 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Nì juɔre' ma nnɔ nɛ uje uba baa' ní bi yih wɔ Yosef u yé Arimate ya nil, ki yé tibuur ya cɛkl yaab ya uba binib boh wɔ cɛɛn. U'mɔ là gu Uwien ya bel li baa ní uyo wà nnɔ nɛ. Nì là yé kutaaku kùà li faa *Saba ya daali, uyo wà bi bondeh *Saba ya daali nnɔ nɛ. Yosef jon' Pilat saan nin lifɛl ki tì tɔke' wɔ ki ye u tuo' la, wɔ n̄ cèbe wɔ *Yesu ya gbɛnɛnt. ⁴⁴ Pilat cii' bi ye *Yesu kpo' ŋɔ ma nnɔ nɛ nì cuo' wɔ miyɔkm. Nɛn saan nɛ u yin' sojamɛ kobk ya ciɛn ki niire' wɔ ki ye: «*Yesu kpo' ma nì wuɔke'-aa?» ⁴⁵ Nɛ u tɔke' wɔ u kpo' uyo wà. Pilat cii' u kpo' uyo wà ma nnɔ, nɛ ki de'

Yosef usen wə́ n̄ tì taa u'gbenent. ⁴⁶ Nε Yosef jon' ki tì de' kukpelcieku kuba, nε ki jiin' *Yesu ya gbenent udəpənpən bo, ki taa' kù ki tenten' tù, ki taa' ki tì ble' ufele uba ni. Bi là cube' ufele nnə kujətenku kuba ya kele ni nε, nε ki binde' kutengbengbenku kuba, ki biin' bufenañəbu†. ⁴⁷ Nε Mari Madelenn nin Yose ya naa Mari laa' bi ble' *Yesu nà saan.

16

Yesu mεkre' bitenkpiib ni

(*Matie 28:1-8; Luk 24:1-12; San 20:1-10*)

¹ *Saba ya daali gèbre' ma nnə, nε Mari Madelenn nin Saak ya naa Mari nin Salome jon' ki tì de' mikpəm mà ya nu ηmε bé n̄ tì faan *Yesu ya gbenent. ² Saba ya daali gèbre', kutaaku kùà li faa nnə, nε bipiib nnə wəre' ki fii' n̄ biike ki bure' likul nnə bó ki tì baa' ki laa' uwien te ki puəreh. ³ Bi joh ma nnə nε ki niireh təb ki teh: «ηmε li tì biire te kutenku nnə?» ⁴ Bi tì tuo ni'saan sə, ki liike' ki laa' kutenku nnə ηa ji bi. Kù là yé kutencencienku nε. ⁵ Bi tì baa' ki kən' likul nnə ni nε ki laa' unacenfaan uba ke unəjie bó ki guo kuliəpenpienku. Nε bujəwaanbu cuo' be cεen.

⁶ Nεn saan nε unacenfaan nnə təkε' be ki ye: «La cère men n̄ n̄ cuo nε jəwaanbu. Ni nuunh Nasaret ya *Yesu wà bi là kpε' wə udəpənpən bo nnə nε. U mεkre'-a! Wa ji te nie saan. Liike men, bi là taa' wə ki ble' nà saan sə. ⁷ Li joh men, kí tì təkε Pier nin u'panpaanketəb kí ye u liere' be ki bure' Galile bó ηə. Bi li tì lε wə nεn bó nε ten u là təkε' be ma bo.»

⁸ N̄i beke' bipiib nnə cεen nε bi ñen' likul nnə ni ki tiinh bi'gbenent ke ηəh. Bujəwaanbu cuo' be ma nnə nε ba təkε' nil.

Yesu mεkre' ki cère' bi laa' wə

(*Matie 28:9-10; San 20:11-18; Luk 24:13-35*)

† 15:46 Liike Matie 27:60.

[⁹ *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùà li faa nnò ya tɛɲaaku, *Yesu mɛkre' ma nnò nɛ ki kpɛ' ki taa' u'ba ki wuɔn' Mari Madelenn. Wɔn nɛ yé upii wà isɛnpol ilole là ɲaake wɔ, *Yesu ɲɔre' yè nnò. ¹⁰ U jon' *Yesu yaab saan ki laa' bi te uyensaa ni, ki kɛ ki muɔh. Nɛ u tɔke' bɛ ki ye u laa' Yesu. ¹¹ Bi cii' u ye u laa' *Yesu u fuobe, nɛ ba teke' ki jin'.

¹² Ni ya puoli bó nɛ bi'ni bile là cuonh ki joh udugbaan bó. Bi joh ma nnò nɛ *Yesu cère' bi laa' wɔ. Wa te tɛn u là te ma uyo wà Mari Madelenn laa' wɔ nnò. ¹³ Bi liɛbe' bi'tɔb saan ki tì tɔke' bɛ ki ye bi laa' Yesu, nɛ ba tí teke' ki jin'.

Yesu cère' u'panpaankaab piik nin uba laa' wɔ

(Matie 28:16-20; Luk 24:36-49; San 20:19-23; Itùon 1:6-8)

¹⁴ *Yesu fɔre' ki cère' u'panpaankaab piik nin uba laa' wɔ uyo wà bi te ki jinh tijier. U kɔn' nin bɛ ki ye bɛ tien' ba teke' binib bà laa' wɔ u mɛkre' nnò len' nà nnò ki jin-i? Nɛ ki ye bi'yul nɛ faa. ¹⁵ Nɛ ki tí tɔke' bɛ ki ye: «Li joh men uɲɛndun ni ni'ke saan kí li kpaandeh tigbɛmɔnmɔnt binib kɛ saan. ¹⁶ Wà kɛ li teke kí ji kí cère bɛ í sù wɔ Uwien ya ñunm nɛ li ɲmɛre. Wà kɛ ɲa teke' ki jin' la, Uwien li dɛre u'tub. ¹⁷ Binib bà kɛ li teke kí ji nnò li tien miyɔkm ya bont. N'yel bo, bi li ɲɔre isɛnpol, ki li len milɛncɛnm, ¹⁸ ki li cuo iwe ya í tien bɛ niba. Bi ñun' uñɔkñɛndkɛ la, wa í tien bɛ niba. Bi li taa bi'nuɔ kí paan biwienb bo nɛ bɛ í faake.»

Uwien taa' Yesu ki don' paaki bó

(Luk 24:50-53; Itùon 1:9-11)

¹⁹ Yonbdaan *Yesu tɔke' bɛ tigbɛr ki tì gben' nɛ Uwien cère' u don' paaki bó, ki tì kèle' u'jie bó. ²⁰ Nɛn saan nɛ u'-panpaankaab joh ni'ke saan ki tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt.

Nε Yonbdaan toreh be ki cèreh bi teh miyɔkm ya bont.
Nεn nε wəngeh ki teh bi lienh tigber tà nnɔ te nε.]*

* 16:20 Bi kpiε' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 9
kí tì baa 20 ɲa te tu'ni.

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku

The New Testament in the Ngangam language of Togo

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 Nov 2018 from source files dated 24
Aug 2018
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6